

Институт за човекови права

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

Заедничка заложба
за подобри достигнувања
во судството

ЗАЕДНИЧКИ ПРОТОКОЛ за унифицирано спроведување и работење во секторот „Правда“ (со фокус на судската служба)

Проектот е финансиран
од Европската Унија

Funded by
UK Government

ЗАЕДНИЧКИ ПРОТОКОЛ
за унифицирано
спроведување и работење
во секторот „Правда“
(со фокус на судската служба)

Заедничка заложба
за подобри достигнувања
во судството

Наслов:

Заеднички протокол за унифицирано спроведување и работење
во секторот „Правда“
(со фокус на судската служба)

Издавач:

Центар за правни истражувања и анализи (ЦПИА)
Институт за човекови права (ИЧП)

За издавачот:

Лидија Стојкова Зафировска, ЦПИА
Маргарита Цаца Николовска, ИЧП

Автори:

Сузана Варналиева
Рената Ѓорѓиевска
Југослав Ѓорѓиевски
Елена Никодоновска
Илија Трпков

Уредници:

Јелена Кадрик
Маја Стојаноска
Марко Гучески

Лектура:

Татјана Стојановска

Дизајн и печатење:

Аркус Дизајн ДОО

Тираж:

300 примероци (Бесплатен/некомерцијален тираж)

Скопје, 2021

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

340.114(497.7)(035)

347.99(497.7)(035)

ЗАЕДНИЧКИ протокол за унифицирано спроведување и работење во секторот "Правда" : (со фокус на судската служба) / [автори Сузана Варналиева ... и др.]. - Скопје : Центар за правни истражувања и анализи : Институт за човекови права, 2021. - 81 стр. ; 24 см

фусноти кон текстот. - Останати автори: Рената Ѓорѓиевска, Југослав Ѓорѓиевски, Елена Никодоновска, Илија Трпков. - Библиографија: стр. 79-81

ISBN 978-608-66566-6-9

1. Варналиева, Сузана [автор] 2. Ѓорѓиевска, Рената [автор] 3. Ѓорѓиевски, Југослав [автор] 4. Никодоновска, Елена [автор] 5. Трпков, Илија [автор]

а) Судски службеници -- Протокол за работа -- Сектор "Правда" -- Македонија -- Прирачници б) Судска администрација -- Надлежности -- Прирачници

COBISS.MK-ID 53752837

Оваа публикација е изработена во рамките на проектот „Заедничка заложба за подобри достигнувања во судството“ финансиран од страна на Европската Унија преку Секторот за централно финансирање и склучување договори при Министерството за финансии во Република Северна Македонија и кофинансиран од Британската Амбасада Скопје.

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на партнерите за имплементација на проектот и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија и на Британската амбасада во Скопје.

Во електронска форма публикацијата е достапна на
www.ihr.org.mk и на www.cpia.mk

СОДРЖИНА

1. СТАТУС НА СУДСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА... 9	
1.1 Устав на Република Северна Македонија	9
1.2 Законски решенија	10
1.2.1. Закон за судска служба	10
1.2.2. Закон за судовите	13
1.2.3. Законот за Академија на судии и јавни обвинители	13
1.2.4. Закон за судски буџет	13
1.2.5. Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер	14
1.3 Кодекс на етика на судските службеници	15
2. РАБОТНИ МЕСТА, ПЛАТА, СТРУЧНО УСОВРШУВАЊЕ	17
2.1 Совет на судска служба и судски администратор	17
2.2 Класификација на работните места на судските службеници	18
2.3 Пополнување на работните места на судските службеници	22
2.4 Мобилност на судските службеници	26
2.5 Плата и надоместоци на плата на судските службеници	27
2.6 Стручно усовршување на судските службеници	27
2.7 Управување со ефектот на судските службеници	28
2.8 Дисциплинска и материјална одговорност и престанок на работниот однос на судските службеници	31
2.9 Судска полиција	38
3. КОМПАРАТИВЕН ЗАКОНСКИ ОСВРТ	40
3.1 Законот за судска служба и Законот за вработените во јавниот сектор	40
3.2 Законот за судска служба и Законот за административни службеници	43
3.3 Законот за судска служба и Законот за буџетите	45
3.4 Законот за судска служба и Законот за народниот правобранител	47
3.5 Законот за судска служба и Законот за Собранието на Република Северна Македонија	48
4. УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА СУДСКАТА СЛУЖБА ВО ОСТВАРУВАЊЕТО НА ПРАВАТА НА ГРАЃАНИТЕ	51
4.1 Пристап до правда и пристап до суд од перспектива на судската служба	52
4.2 Принципот на пристап до суд, согласно со Европската конвенција за заштита на човековите права	54
4.3 Перцепција на граѓаните на ефикасноста и ефективноста на судската служба	57

4.3.1	Професионалност и стручност	57
4.3.2	Ажурност.....	58
4.3.3	Услови за работа.....	58
4.3.4	Одговорност	58
4.3.5	Притисоци и влијанија.....	58
4.3.6	Дискриминаторско или непрофесионално однесување	59
4.3.7	Транспарентност	59
4.4	Ефикасноста и ефективноста од аспект на судската администрација	61
4.4.1	Ефикасност на судската администрација	61
4.4.2	Функционална организација	61
4.4.3	Внатрешна комуникација во судот.....	62
4.4.4	Независноста и одговорното работење на судските службеници	62
4.4.5	Техничка опременост	62
4.4.6	Транспарентност	62
4.4.7	Број на вработени	63
5.	ПРОБЛЕМИ И НЕДОСТАТОЦИ ВО РАБОТАТА НА СУДСКАТА СЛУЖБА, ОД АСПЕКТ НА ЕФИКАСНОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРИНЦИПОТ НА ПРИСТАП ДО СУД (Е-СУДСТВО)	65
5.1	Електронска достава на барања и други документи од странки	65
5.2	Плаќање преку ПОС терминал	66
5.3	АКМИС.....	66
5.3.1	АКМИС - Техничка опрема.....	66
5.3.2	АКМИС - Обуки.....	67
5.3.3	АКМИС – Човечки ресурси.....	67
5.3.4	АКМИС – електронска достава до странките	68
5.3.5	АКМИС – Постапување по постапки за издавање уверенија.....	68
5.3.6	АКМИС – Достава до Основното јавно обвинителство	69
5.4	Достава на електронски писмена до суд.....	69
5.5	Придобивки од интероперабилност помеѓу судовите и останатите институции - моментални слабости и предизвици	70
6.	КОМПАРАТИВЕН ОСВРТ НА СТАТУСОТ НА СУДСКАТА АДМИНИСТРАЦИЈА ВО ДРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА	74
	ЗАКЛУЧОЦИ.....	78
	СУДСКИОТ СЛУЖБЕНИК ВО СЛУЖБА НА ГРАЃАНИНОТ	80
	КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	82

ВОВЕД

Еден од сегментите во македонското општество кои подолг временски период наназад се предмет на следење, анализа и бројни реформи, претставува правосудниот систем. Ова особено од аспект на обезбедување поефикасно остварување, промовирање и заштита на човековите права и слободи.

Статусот на судските службеници беше регулиран со општите прописи за работни односи се до 2000-та година, кога во сила стапи Законот за државните службеници¹. Судската служба, како посебен вид административна служба, за прв пат е регулирана во правниот систем во Република Северна Македонија со Законот за судска служба², кој ги утврди статусот, правата, должностите и одговорностите на судските службеници и го постави системот на плати и надоместоци на плати. Вака поставениот модел на почитување на спецификите на работата во судската служба доведе до позитивни резултати и доби позитивна оценка од судската администрација. Прашањата што се однесуваат на статусот на вработените во јавниот сектор и на административните службеници беа уредени со два општи закони - Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за административни службеници. Веднаш по донесувањето на новите закони, кои го регулираат статусот на вработените во јавниот сектор и административните службеници, се пристапи кон усогласување на повеќе од 30 материјални закони, во однос на статусот на вработените во институциите на јавниот сектор. Во рамките на овој процес на усогласување на посебните закони со Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за административни службеници, во 2014-та година, беше донесен нов Закон за судска служба, кој во себе ги содржи истите законски решенија од законите за вработените во јавниот сектор и за административни службеници.

Сепак, новите законски решенија не дадоа одговор на дел од проблемите што се јавија при работата на судските службеници, особено на стручната служба, а дополнително отворија нови проблематични аспекти во однос на статусот на судската служба. Специфичниот статус на судската служба не беше истакнат со новите закони, туку напротив, тие беа изедначени со административните службеници. Процесите на вработување, унапредување, оценување, одредување на материјалната и дисциплинската одговорност на судските службеници, покажаа низа нелогичности и неприменливост во практиката. Проблеми се појавија и во класификацијата и поделбата на работните места кај судската служба, како и во

1 Закон за државните службеници, Службен весник на РМ бр. 59/2000

2 Закон за судска служба, Службен весник на РМ, бр. 98/2008

решенијата за утврдување и определување на висината на платата и надоместоците за судските службеници.

Имајќи го предвид претходнонаведеново, произлезе потребата да се направи анализа на целокупната легислатива што го регулира статусот на судската администрација. Предмет на анализа се и законите кои го регулираат статусот на службениците во други институции на кои, согласно со Уставот на РСМ, им е загарантирана независноста и самостојноста (Собранието на Република Северна Македонија и Народниот правобранител), како и статусот на судската администрација во државите-членки на Европската Унија чии искуства треба да ни бидат од помош во процесот на обезбедување независност и самостојност на судството.

МЕТОДОЛОГИЈА

Примарен метод на работа, користен при подготовка на овој документ, е методот на анализа, како мисловен, теоретски и практичен процес кој сложените материјални или интелектуални целини, процеси, појави и предмети ги расчленува на составни општи и посебни аспекти со цел тие да се опишат и да се утврди како влијаат врз целината. Во рамки на документот е понудена критичка оценка на анализираниите закони, со барање врска помеѓу причините и последиците од утврдените проблеми, од кои се изведуваат заклучоци кои треба да придонесат за унапредување на анализираната материја.

Освен методот на анализа, при подготовката на овој документ беше користен и методот на дескрипција, преку едноставно опишување, прикажување и давање опис на правните институти што се регулирани со законите што се предмет на анализа. Дополнително, ќе биде користен и методот на каузалност, преку кој ќе се прикаже причинско-последичната врска помеѓу определени законски решенија и нивната практична имплементација.

На крај, преку метод на компарација, направена е анализа на статусот на судските службеници во државите членки на Европската унија, како и анализа на статусот на стручните служби во Собранието на Република Северна Македонија и Народниот правобранител, на кои Уставот им гарантира независност, како и на судовите.

Предмет на овој документ пред сè ќе биде правната рамка што го регулира статусот на судските службеници, па оттука фокус ќе се стави на: Законот за судска

служба, Законот за вработените во јавниот сектор, Законот за административни службеници, Законот за Собранието на Република Северна Македонија и Законот за народниот правобранител.

Освен легислативата, при подготовката на овој документ беа користени и сите достапни податоци од Министерството за правда, кое е предлагач на Законот за судска служба, како и на Здружението на судска администрација, кое претставува доброволна, неполитичка и непрофитна организација основана со доброволно и слободно здружување на активните судски службеници во судовите во Република Северна Македонија кои се здружуваат заради заштита и унапредување на статусот на судската администрација.

Така, во првата глава на документот ќе се обработи статусот на судските службеници во Република Северна Македонија низ призмата на Уставот и законските и подзаконските акти. Втората глава е посветена на работни места, плата и дадените можности за стручно усовршување на судската служба. Третата глава прави компаративен осврт на законските решенија кои го регулираат статусот на судската администрација. Четвртата глава е посветена на улогата и значењето на судската служба во остварувањето на правата на граѓаните, додека пак петтата глава ги елаборира утврдените проблеми и недостатоци во работата на судската служба, од аспект на ефикасност, ефективност и остварување на принципот на пристап до суд (е-судство). Шестата глава прави компаративен осврт на статусот на судската администрација во државите-членки на Европската Унија. Документот завршува со заклучните согледувања на авторите по кои следи краток збир на насоки за поефикасно и поефективно реализирање на услугите на судската администрација – Судскиот службеник во служба на граѓанинот.

1. СТАТУС НА СУДСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Положбата и работата на судовите и судската служба во нашата држава е регулирана со голем број законски и подзаконски акти, кои, со текот на времето, се менуваат и дополнуваат во правец на создавање поголем квалитет и ефикасност во постапувањето. Законите што се однесуваат на судовите и судската служба, своите темели ги имаат и во Уставот на Република Северна Македонија, кој, на еден јасен начин, го потенцира владеењето на правото и самостојноста и независноста на судската власт во однос на законодавната и извршната власт.

1.1 Устав на Република Северна Македонија

Во Уставот на Република Северна Македонија³ се регулирани темелните вредности на Уставниот поредок на РСМ, каде, меѓу другите темелни вредности, се предвидени и владеењето на правото, судската власт - како самостојна и независна власт од другите две власти, законодавната - која ја претставува Собранието на РСМ и извршната власт - која ја претставува Владата на РСМ со ресорните министерства, како и почитувањето на општоприфатените норми на меѓународното право. Согласно со основните слободи и права на граѓаните на РСМ, сите граѓани се еднакви пред Уставот и законите, гарантирана им е заштита на човековиот морал, личниот интегритет и достоинството, правото на презумција на невиност - прифатено со ратификација на Европската конвенција за заштита на човековите права, забраната за органичување на слободата на човекот - освен во случаи предвидени со закон - кои се строго регулирани, забраната за изрекување смртна казна, двостепеност на судските и другите постапки во државата, слободата на говор, јавен настап, јавно информирање-подетално регулирани со Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер⁴, а гарантирано е и правото на поднесување претставки до државните органи и добивањето одговор по истите, и др.

Во глава 3 од Уставот, точка 4, регулирана е судската власт, начинот на работа на судовите, начинот на избор и разрешување на судиите и судиите поротници, надлежностите на Судскиот совет на РСМ и хиерархиската поставеност на судовите.

3 Службен весник на РМ бр.52/1991, бр.6/2019.

4 Сл.весник на РСМ, бр.101, од 22.5.2019 година.

Од наведеново може да се заклучи дека уставната поставеност на судовите и вршителите на судската власт, судиите и судиите-поротници е конкретно предвидена и втемелена во основите на државното уредување, како самостојна власт.

1.2 Законски решенија

Се до започнување со примена на Законот за државните службеници⁵, на 30 јули 2000 година, статусот на судските службеници беше регулиран со општите прописи за работните односи. Од осамостојувањето на републикава, па сè до усвојувањето на Законот за државните службеници, не постоеле никакви посебни правила за класификацијата, вработувањето, унапредувањето и стручното усовршување на судските службеници.

Со Законот за државни службеници се уредуваат статусот, правата, должностите и одговорностите на државните службеници, како и системот на плати и надоместоци на плати за државните службеници. Согласно со овој закон, за државни службеници се сметале вработените во органите на државната управа и стручните служби на Собранието на Република Македонија, претседателот на Република Македонија, Владата на Република Македонија, Уставниот суд на Република Македонија, Врховниот суд на Република Македонија, судовите, Републичкиот судски совет, Народниот правобранител, Јавното обвинителство, Народната банка на Република Македонија и Државниот завод за ревизија. Законот содржи минимум критериуми за вработувањето на државните службеници, а целокупната постапка за вработување државни службеници се спроведувала во рамки на институцијата што вработувала. Законот пропишува обврска за оценување на државните службеници, содржи одредби за нивен кариерен напредок, висина на платите, дисциплинска и материјална одговорност и престанок на работниот однос. Во суштина, Законот за државни службеници од 2000 година, кој го регулира статусот и на судските службеници, е доста либерален закон, кој содржи минимум правила за статусот на службениците.

1.2.1. Закон за судска служба

Судската служба, како посебен вид административна служба, за прв пат е регулирана во правниот систем во Република Северна Македонија со Законот за судска

⁵ Закон за државните службеници, Службен весник на РМ, бр. 59/2000

служба⁶. Законот беше донесен на 25 јули 2008 година, а започна со примена од 1 јануари 2009 година. Законот за судска служба ги утврди статусот, правата, должностите и одговорностите на судските службеници и го постави системот на плати и надоместоци на плати. Вака поставениот модел на почитување на спецификите на работата во судската служба доведе до позитивни резултати и доби позитивна оценка од судската администрација. Сепак, и понатаму остана потребата за подобрување на дел од законските решенија, со цел да се создаде постројна, попрофесионална и поефикасна судска служба. Законот за судска служба, од 2008 година, исто како и Законот за државните службеници, содржи минимални правила во однос на постапката за вработување на судските службеници и овозможува целосна самостојност на претседателите на судовите во однос на спроведувањето на постапките за вработување на судските службеници. Надлежноста за давање согласност за нови вработувања во судската служба е во рамки на Судскиот буџетски совет, со што се обезбедува целосна законска независност на судската од извршната власт, односно од Министерството за финансии. За сите сегменти од работата на службата што не беа регулирани со овој закон се применуваа одредбите од Законот за државни службеници и општите прописи за работни односи.

Прашањата кои се однесуваат на статусот на вработените во јавниот сектор и на административните службеници се уредени со два општи закони - Закон за вработените во јавниот сектор и Законот за административни службеници.

Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за административни службеници се донесени на седницата на Собранието на Република Македонија, одржана на 3 февруари 2014 година, а се објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 27, од 5 февруари 2014 година. Законите се влезени во сила на 13 февруари, истата година, а започнаа да се применуваат од 13 февруари, 2015 година.

Веднаш по донесувањето на новите закони што го регулираат статусот на вработените во јавниот сектор и на административните службеници, се пристапи кон усогласување на повеќе од 30 материјални закони со овие закони во однос на статусот на вработените во институциите на јавниот сектор. Паралелно со овој процес беа направени и измени во условите за избор и именување на функционери. Во рамки на овој процес на усогласување на посебните закони со Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за административни службеници,

6 Закон за судска служба, Службен весник на РМ, бр. 98/2008

Собранието на Република Македонија, на седница одржана на 25 февруари, 2014 година, го донесе новиот Закон за судска служба, објавен во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/14 г., кој ги содржи истите законски решенија од законите за вработените во јавниот сектор и за административни службеници.

Содржината и предметот на регулирање на Законот за судска служба, од 2014 година, се нецелосни и контрадикторни. Имено, согласно со член 1 од законот, со истиот се уредуваат правата, должностите, одговорностите на судските службеници, како и системот на плати и надоместоци на плати на судските службеници. Од друга страна, согласно со дефиницијата од член 2, судската служба ја сочинуваат:

- судските службеници,
- лицата вработени во судовите кои вршат технички и помошни работи и
- судската полиција.

Како што може да се види од наведените законски одредби, од една страна, Законот во предметот го регулира само судските службеници, но истовремено, во судската служба, освен службеници, офаќа и други две групи на вработени (помошно – технички лица и овластени службени лица). Ако се анализираат законските одредби, може да се заклучи дека законот, освен судските службеници, ги регулира и судските полицијци - како овластени службени лица, но не и лицата кои вршат помошно – технички работи, иако истите се наведени во член 2. Сејко ова укажува на неконзистентноста на законските решенија.

Согласно со Акцискиот план на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022 година, со цел подобрување на капацитетите на судската и јавно обвинителската служба, предвидено е преземање повеќе мерки и активности. Имено, како мерка број 2.4.4-1 во Акцискиот план предвидено е дека е потребно да се изврши усогласување на Законот за судска служба и Законот за јавно обвинителска служба со Законот за вработени во јавниот сектор и Законот за административни службеници. За таа цел предвидено е преземање повеќе активности, меѓу кои: формирање работни групи за измена и дополнување на Законот за судска служба и Законот за јавно обвинителска служба, со учество на претставници од судската/јавно обвинителската служба, подготовка на нацрт-закопи, запознавање на јавноста со предложеното законско решение, доставување предлог-закопи и усвојување на законите од страна на Собранието на Република Северна Македонија.

Меѓутоа, во роковите за постапување, предвидени согласно со Акцискиот план (септември 2018 до април 2019 година), предвидените мерки и активности не беа спроведени. Имајќи го предвид наведеново, останува актуелна потребата од реализација на мерките со кои ќе се помогне изградбата на ефикасна, независна, квалитетна, ефективна, достапна и некорумпирана судска служба, на која граѓаните и веруваат, а на тој начин ќе се подобри и спроведувањето на правдата и остварувањето на правото на граѓаните на пристап до суд.

1.2.2. Закон за судовиџе

Законот за судовите („Службен весник на Република Македонија“ број 58/2006, 35/2008, 150/10, 83/18 и 198/18 и 96/2019) е најзначајниот закон во кој се регулирани основните начела, организацијата и надлежноста на судовите, судиите и судиите-поротници, правата, обврските и имунитетот, престанокот и разрешувањето на судската функција, како и правосудната управа, судската управа, судскиот информатички систем, судска служба, средствата за работа и судската полиција.

1.2.3. Законџџ за Академија на судии и јавни обвиниџели

Законот за Академија на судии и јавни обвинители („Службен весник на Република Македонија“ број 20/15, 192/15 и 231/15,163/18) е закон со кој се основа и се уредува работењето на Академијата за судии и јавни обвинители (во натамошниот текст: Академијата) како јавна установа за прием и стручно усовршување на кандидатите за судии и јавни обвинители, се врши континуирана обука и унапредување на стручноста на судиите и јавните обвинители, континуирана обука на стручните служби во судството и јавното обвинителство, обука на субјектите кои учествуваат во спроведувањето на законите од областа на правосудството, вршењето на аналитичката дејност од областа на правосудната теорија и практика, органите на управувањето и финансирањето на Академијата.

1.2.4. Закон за судски буџеџ

Со Закон за судски буџет (Службен весник на РСМ број 60/2003, 37/2006 и 103/2008 и бр.145 од 05.11.2010 година), е предвидено дека со судскиот буџет се обезбедува стабилно, долгорочно, рамномерно и соодветно финансирање на судската власт, а со цел да се обезбеди нејзината уставна и законска независност

и самостојност. Со судскиот буџет се финансираат судовите, Судскиот совет на Република Македонија и Академијата за судии и јавни обвинители (во натамошниот текст: единки-корисници). Трошоците на судскиот буџет ги сочинуваат тековните трошоци за платите и надоместоците на членовите на Судскиот совет на Република Македонија, судиите и директорот на Академијата за судии и јавни обвинители, платите и надоместоците на судските службеници, судската полиција, другите вработени во судовите, како и државните службеници во Судскиот совет на Република Македонија и во Академијата за судии и јавни обвинители, стоките и услугите за работа на единките-корисници, трошоците во постапките, освен за трошоците за надоместок на штета за лица неосновано осудени и неосновано лишени од слобода и субвенциите и трансферите, како и капиталните расходи, набавката на капиталните средства за единките-корисници и инвестиционото одржување на објектите и опремата на единките корисници.

Во наведените законски одредби може да се забележи нелогичност, но и измешани надлежности и обврски. Имено, Судскиот буџет ги опфаќа платите и надоместоците не само на судските службеници и судската полиција, туку и на другите вработени во судовите, а притоа, во Законот за судска служба е наведено дека техничко-помошниот кадар во судовите своите права на плата ги остваруваат согласно со одредбите од Законот за работни односи.

Потоа, трошоците на Судскиот буџет ги опфаќаат и платите на директорот на Академијата за судии и јавни обвинители и државните службеници во Академијата за судии и јавни обвинители, а Академијата е едукативна установа која остварува приход и истата врши обука и едукација не само на судии и судски службеници, туку и на јавни обвинители и јавно обвинителски службеници, а се знае дека Јавното обвинителство на РСМ има сопствен буџет.

Со новите законски решенија треба да се обезбеди финансиска и евиденциска самостојност на судската власт на тој начин што судската власт ќе има самостоен буџет и самостојна евиденција, односно судската власт да не бара потврдување на своето барање за вработување на судски службеници од Министерството за финансии, туку за тоа да одлучува Судскиот буџетски совет и евиденцијата на судските службеници да се води единствено во Судскиот буџетски совет.

1.2.5. Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер

Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (Сл.весник на РСМ, бр.101 од 22.5.2019 година) овозможи поголем пристап на граѓаните до информациите за работата на судот и судската служба. Во законот е предвидена

постапката за остварувањето на правото на слободен пристап до информации, на сите правни и физички лица, како и на странски правни и физички лица, во согласност со овој и со друг закон.

1.3 Кодекс на етика на судските службеници

Кодексот на етика на судските службеници во РСМ е објавен во Службен весник на РМ, бр. 67/10, а е донесен од Советот на судска служба. Кодексот е збир на етички начела и правила на однесување кои секој вработен во судската служба е должен да ги почитува за време на вршењето на службата, со почитување на основните принципи, и тоа: професионалност, одговорност, стручност, совесност, ефикасност, ефективност, навременост, уредност и чесност. Вработениот во судската служба, во вршењето на работите и работните задачи, потребно е да се однесува пристojно и долично, да не предизвикува конфликтни ситуации или однесувања кои штетно би влијаеле на интересот и угледот на судот, како и да го почитува утврдениот распоред на работното време. Вработениот во судската служба, со начинот на неговото облекување, треба да остава впечаток на пристojност и деловност, како и да се однесува учтиво и со почит и кон останатите вработени во судот, кон граѓаните и странките, а притоа зададените задачи да ги извршува чесно, совесно, стручно, навремено, ефикасно, ефективно, целосно и одговорно, без политички влијанија, притисоци од службени лица или кои било други лица кои се засегнати со одлука или со делувањето на судот во кој е вработен. Воедно, тој треба да ја почитува приватноста на вработените во судот, на граѓаните и странките и да обезбедува дискреција за податоците кои ги добил при вршењето на работите и работните задачи, како и да не презема активности надвор од работното место кои негативно ќе влијаат врз неговото професионално однесување, а со тоа негативно ќе влијаат и врз судството. Вработен во судската служба нема да дозволи личниот финансиски интерес, роднинско-пријателските односи да ги доведе во конфликт со положбата и статусот во судската служба.

Со Решението на Уставен суд, У.бр.97/2018 од 5.12.2018 година се отфрла иницијативата за поведување постапка за оценување на уставноста и законитоста на Кодексот на етика за вработените во судската служба на РМ, објавен во „Службен весник на РМ“ бр.140/2010, на 21 октомври 2010 година, а кој е во примена од 29.10.2010 година. Одтука, имајќи го предвид наведеново, според кое судските службеници, согласно со новиот, важечки Закон за судската служба, се лица со

статус на административен службеник, произлегува дека за истите важи Кодексот за административни службеници, донесен од министерот за информатичко општество и администрација, поради што кодексот е објавен и на веб-страната на Судскиот совет на Република Македонија.

Наведените подзаконски акти јасно упатуваат на несамостојноста на судската власт, кое недвосмислено е наведено во решението на Уставниот суд во кое децидно е утврдено дека судските службеници се лица со статус на административни службеници. Поради тоа, неминовно е потребно, со новиот Закон за судска служба, да се регулира кој орган е надлежен за донесување на Кодексот за етика на судските службеници.

2. РАБОТНИ МЕСТА, ПЛАТА, СТРУЧНО УСОВРШУВАЊЕ

2.1. Совет на судска служба и судски администратор

Со цел да се остварат и да се заштитат правата на судската служба во државава, по донесувањето на Законот за судската служба, во 2014 година, беше формиран Совет на судската служба, со седиште во Врховниот суд на Република Северна Македонија. Советот го сочинуваат 11 члена и тоа судските администратори на Врховниот суд на РСМ, Управниот суд, Вишиот управен суд и судските администратори на апелациските судови кои се постојани членови, како и четирите судски администратори од основните судови со проширена надлежност кои меѓусебно ротираат во период од три години, според редоследот на судовите, утврден во Законот за судовите.

Примарна цел на Советот на судска служба е да ги врши следниве работи:

- Одлучува, во втор степен, по жалби и приговори поднесени против одлука на судскиот администратор, односно на претседателот на судот во кој не се избира судски администратор, за прием и престанок на работен однос во судската служба,
- Одлучува, во втор степен, по жалби и приговори на одлуки од судскиот администратор, односно од претседателот на судот во кој не се избира судски администратор од делокругот на неговото работење,
- Одлучува, во втор степен, во дисциплинските постапки,
- Одлучува, во втор степен, по жалби и приговори на одлуки за остварување права од работен однос на вработени во судската служба и
- Дава согласност на актите за внатрешна организација и систематизација во судовите.

Како што може да се види, Советот на судската служба претставува вишоросийен орган кој решава по жалби и приговори на судските службеници во врска со прашањата од работен однос и е вандан на вишоросийената комисија која е формирана во Агенцијата за администрација. Но, за разлика од Законот за административни службеници, кој прецизно и јасно ја регулира вишоросийената политика пред Агенцијата за администрација, Законот за судска служба не

реѓулира нишито во однос на штоа прашање, поради што е оставена можност за целосна дискреција во постапувањето на Советот.

Судскиот администратор пак, ги има следниве задачи и обврски, согласно со Закон:

- Раководи со судската служба,
- Одговорен е за остварување и вршење на стручните и административно-техничките работи на судот,
- Врши работи од судската управа во рамки на својот делокруг на работа, утврдени со овој закон, со Судскиот деловник и со други прописи и подзаконски акти и
- Сороботува со претседателот на судот во вршењето на работите од судската управа кои се во делокругот на работите на претседателот на судот.

2.2 Класификација на работните места на судските службеници

Работните места на судските службеници се класифицираат согласно со:

- одговорноста, целите, видот и сложеноста на работите и работните задачи на работното место и
- потребните стручни квалификации, работното искуство во струката, општите и посебните работни компетенции и други критериуми од значење за работното место.

Работните места на судските службеници се класифицираат во четири категории, и тоа:

- категорија А - судски администратор,
- категорија Б - раководни судски службеници,
- категорија В - стручни судски службеници и
- категорија Г - помошно- стручни судски службеници.

Судскиот администратор се избира во Врховниот суд на Република Македонија, Вишиот управен суд, Управниот суд, апелациските судови и основните судови со проширена надлежност. Судскиот администратор се избира од редот на судските службеници од категоријата Б, во постапка за вработување преку јавен оглас или

во постапка со интерен оглас, а го избира претседателот на судот и истиот треба да ги исполнува посебните услови за работното место за нивото Б1 на раководни судски службеници. Вакваџа законска одредба е нејасна и нејрименлива. Имено, Законот за административни службеници, во категоријата А, ги регулира секретаријате, кои, согласно со законот, се назначуваат од функционерот од редот на раководните административни службеници, а со истото на мандатот на функционерот кој ги вработил, тие се враќаат на работното место кое е на истото ниво со работното место на кое биле пред да бидат назначени за секретари. Законот за административни службеници јасно и прецизно регулира во кои институции може да има административни службеници од категорија А, при што судовите не влегуваат во оваа група институции.

Раководниот судски службеник од категоријата Б треба да ги исполни следниве посебни услови за работното место:

- стручни квалификации: за сите нивоа - најмалку 300 кредити стекнати според ЕКТС или завршен VII/1 степен;
- работно искуство и тоа: за нивото Б1, најмалку шест години работно искуство во структурата по положен правосуден испит; за нивото Б3, најмалку пет години работно искуство во структурата по положен правосуден испит или за нивото Б4, најмалку четири години работно искуство во структурата по положен правосуден испит.
- општи работни компетенции за сите нивоа на категоријата Б, согласно со Рамката на општи работни компетенции и
- посебни работни компетенции за сите нивоа: активно познавање на еден од трите најчесто користени јазици на Европската унија (англиски, француски и германски), активно познавање на компјутерски програми за канцелариско работење и други посебни работни компетенции утврдени во актот за систематизација на работните места за соодветното работно место.

Ваквото дефинирање на условите за раководните судски административни службеници исто така е неконзистентно, затоа што во тој еден е наведено дека секое лице со најмалку 300 кредити стекнати според ЕКТС или со завршен VII/1 степен може да биде судски службеник, а истоа како услов се бара положен правосуден испит, кој пак, согласно со Законот за правосудниот испит, може да го полагаат само дипломирани правници со одредено работно искуство.

Стручниот судски службеник од категоријата В треба да ги исполни следниве посебни услови за работното место:

- Стручни квалификации, и тоа:
- за нивото В1 - стекнати 300 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен;
- за нивоата В2 и В3 - со звање виш судски соработник и судски соработник: стекнати најмалку 300 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен;
- за нивоата В2 и В3 - со звање виш соработник и соработник, стекнати најмалку 240 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен;
- за нивото В4 - со звање помлад судски соработник, стекнати најмалку 240 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен;
- и за нивото В4 - со звање помлад соработник: стекнати најмалку 180 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен.
- Работно искуство, и тоа:
- за нивото В1, најмалку три години работно искуство во струката;
- за нивото В2, најмалку две години работно искуство во струката;
- за нивото В3, најмалку една години работно искуство во струката;
- или за нивото В4, со или без работно искуство во струката.
- Општи работни компетенции за сите нивоа - категорија В, согласно со Рамката на општи работни компетенции и
- посебни работни компетенции за сите нивоа: активно познавање на еден од трите најчесто користени јазици на Европската Унија (англиски, француски и германски), активно познавање на компјутерски програми за канцелариско работење и други посебни работни компетенции утврдени во актот за систематизација на работните места за соодветното работно место.

Условиите за категоријата В, стручни судски службеници, се невоедначени и се во противност со член 6 од Законот за судска служба. Имено, за исто ниво на работно место се пропишани различни услови во однос на нивоа на образование, што прави целосен хаос во системот. Дојднатиелно, за стручните

судски службеници нема никаков услов во однос на видоџ на образованиеџо, а како услов не е џредвиден џравосудниџо исџиџ, шџо значи дека секаков џрофил на кадар може да се вработџи како сџручен судски службеник. Со ова се џрави целосна дисџорзија на сисџемоџ, заџоа шџо од една сџрана се овозможува секаков џрофил на кадар да може да обавува сџручни (џравни) работџи во судовиџе, додека џак, од друџа сџрана, им се оневозможува на друџиџе џрофили на кадри кои би се вработџиле во судовиџе како сџручни судски службеници да можат да најредуваат на раководни работни месџа. Приџоа, џреба да се има џредвид факџиџоџ дека сџручниџе работџи се џосуџиџински од раководниџе работџи кои може да џи вршат и лица кои не се џравници, а кои имаат менаџерски компетенции и искусџво.

Помошно- стручниот судски службеник од категоријата Г треба да ги исполни следниве посебни услови за работното место:

- стручни квалификации за сите нивоа - најмалку вишо или средно образование;
- работно искуство, и тоа: за нивото Г1 најмалку три години работно искуство во струката, за нивото Г2 најмалку две години работно искуство во струката, за нивото Г3 најмалку една години работно искуство во струката или за нивото Г4 со или без работно искуство во струката.
- општи работни компетенции за сите нивоа – категорија Г, согласно со Рамката на општи работни компетенции и
- посебни работни компетенции за сите нивоа: активно познавање на еден од трите најчесто користени јазици на Европската Унија (англиски, француски и германски), активно познавање на компјутерски програми за канцелариско работење и други посебни работни компетенции утврдени во актот за систематизација на работните места за соодветното работно место.

Во категоријата Г, помошно сџручни судски службеници, нема никакви контрадикции во однос на условиџе, со исклучок на условиџо - џознавање на сџрански јазик, за чие џосџоење и оџравданосџо џенерално џосџоџо дилема дали џреба да биде услов за админисџраџивен службеник, а со џоа и за судски службеник, особено во категоријата на вработџени во кои услов е средно или више образование, а кои, со својата работа, немаат никаква доирна џочка со џоџребаџа од џознавање на сџрански јазици.

За судските службеници нивоата во рамките на категориите дополнително се опишуваат со звање и тоа:

- A1 - судски администратор во Врховниот суд,
- A2 - судски администратор во Вишиот управен суд, Управниот суд, апелационските судови, основните судови со проширена надлежност,
- Б1 - самостоен судски советник,
- Б2 - раководител на служба,
- Б4 - раководител на судски оддел, раководител на судско одделение, раководител на оддел и раководител на одделение,
- В1 - виш судски советник, судски советник и советник,
- В2 - виш судски соработник,
- В3 - судски соработник и соработник,
- В4 - помлад судски соработник и помлад соработник,
- Г1 - самостоен судски референт и самостоен референт,
- Г2 - виш судски референт;
- Г3 - судски референти и референт и
- Г4 - помлад судски референт и помлад референт.

2.3 Пополнување на работните места на судските службеници

Пополнувањето на работно место на судските службеници се врши преку спроведување постапка за:

- вработување преку објавување јавен оглас,
- унапредување преку објавување интерен оглас и
- мобилност преку распоредување или преземање.

Барањето за пополнување на работното место претседателот на судот го доставува до Судскиот буџетски совет. Судскиот буџетски совет, по утврдувањето на

основаноста на барањето на судот, во рок од 15 дена по приемот на барањето дава согласност за пополнување на слободно работно место. Судскиот буџетски совет секако има можност да го одбие барањето на судот за пополнување на слободно работно место, доколку не е предвидено со актот за систематизацијата на работните места на судот или не се обезбедени финансиски средства од Министерството за финансии.

Судскиот администратор, односно претседателот на судот во кој не е избран судски администратор, формира Комисија за селекција за вработување, составена од три члена, и тоа: еден раководен, односно стручен судски службеник, еден судски службеник со исто звање како работното место за кое е распишан јавниот оглас и еден член на Советот. Постапката за селекција за вработување се состои од административна селекција за вработување, испит за судски службеник, проверка на веродостојноста на доказите и интервју со кандидатот.

Административната селекција се состои од проверка на внесените податоци во пријавата за вработување со условите утврдени во јавниот оглас, приложените докази во пријавата и нивно бодирање. За кандидатите за кои при административната селекција ќе се утврди дека не ги исполнуваат условите утврдени во јавниот оглас, постапката на селекција завршува. Вкупниот број бодови за секој пријавен кандидат се утврдува врз основа на бодовите од стручните квалификации и работното искуство во струката. Стручните квалификации се вреднуваат во однос на формалното и неформалното образование.

Проверката на доказите ја врши Комисијата за селекција за вработување, најмалку три часа пред почетокот на интервјуто, за што кандидатите истите се должни да ги донесат на увид во оригинал или во заверен препис. На интервјуто, преку ситуациони прашања, се проверуваат потребните општи работни компетенции за категоријата на која припаѓа работното место, а преку стручни прашања или преку практични задачи се проверуваат посебните работни компетенции од делокругот на работното место.

Комисијата за селекција за вработување подготвува и на веб страницата на судот ја објавува ранг-листата со шифри на кандидатите. Ранг-листата е подготвена согласно со освоените бодови од административната селекција, писмените тестови и интервјуто за кандидатите кои освоиле најмалку 60% од максималниот број бодови во сите претходни фази на постапката за селекција.

Комисијата за селекција за вработување го избира најдобро рангираниот кандидат од соодветната листа и во рок од три дена му го предлага на судскиот администратор, односно на претседателот на судот во кој не е избран судски

администратор. Во случај кога нема ниту еден кандидат на листата, Комисијата за селекција за вработување не подготвува предлог до судскиот администратор, односно до претседателот на судот, при што јавниот оглас се повторува.

Одредбите од Главата за вработување на судските службеници се идентични со одредбите од Законот за административни службеници кои го регулираат ова прашање, и во практика се целосно неприменливи, поради следниве причини:

- Согласно со член 24, став (3) од Законот за судска служба, Судскиот буџетски совет ќе го одбие барањето на судот за појолнување на слободно работно место ако не е предвидено со актиот за систематизацијата на работните места на судот или не се обезбедени финансиски средства од Министерството за финансии. Имајќи го предвид фактот дека судската власт, согласно со Уставот, треба да биде целосно независна од законодавната и извршната, ваквата финансиска зависност на судовите од извршната власт, односно од Министерството за финансии е сировидна на уставното начело на поделба на власта.
- Проблем претставува и фактот дека, согласно со Законот, јавниот оглас за вработување се објавува на интернет-страница на судот, како и во најмалку два дневни весници, од кои еден од весниците што се издаваат на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик. Имено објавувањето на јавните огласи во два дневни весници предизвикува неопходни фискални импликации за судовите, особено во случаи во кои огласите може да се повторуваат повеќе пати.
- Одредбите за административна селекција, полагање испити и проверка на веродостојноста на доказите се идентични со испитите одредби од Законот за административни службеници. При тоа е предвидено комјутерско полагање на испитите, за што судовите воопшто ја немаат потребната техника. Имено, за разлика од Агенцијата за администрација, која е основана за сироведување особено за вработување и која со децении технички и софтверски е опремана за сироведување вакви испити, судовите немаат воопшто никаков капацитет да можат ова да го сроведат во практика. Затоа и овие одредби се несироведливи во практика, а полагањата на испитите во судовите се сроведува на хартија.
- Согласно со член 38 од Законот за судска служба, формата и содржината на јавниот оглас, формата, содржината и начинот на поднесување на пријавата, на сироведување на административната селекција, на испитите, проверката на веродостојноста на доказите, интервјуто, како и начинот

на бодирање и максималниот број бодови од постојатката за селекција, во зависност од кажегоритите на работните места, како и други прашања во врска со постојатката за вработување, ги протршува Министерот за правда на Република Северна Македонија. Ваков правилник за прв пат е донесен на 20 декември, 2018 година и е објавен во „Службен весник на Република Македонија“ бр.236/18, односно по повеќе од три години од денот на зайочнување со примена на законот. Како и во однос на останатите прашања од постојатката за вработување и во овој случај се работи за истиот правилник кој го регулира вработувањето на административните службеници и не се предвидени никакви решенија кои би го одразиле специфичниот статус на судските службеници. Со оглед на фактот дека во периодот од зайочнувањето со примената на Законот за судска служба, во 2015 година, до декември 2018 година не бил протршан начинот на кој би се вршело бодувањето на кандидатите за судски службеници, сите вработувања од февруари 2015 година, до декември 2018 година, не се во согласност со законот, односно не е јасно по кои критериуми била извршена селекцијата. Притоа, согласно со извештаите на Судскиот совет на Република Северна Македонија, во 2015 година, на неодредено се вработени 209 лица7, во 2016 година 28 лица8, во 2017 година нема ништо едно вработување на неодредено време9 и во 2018 година имало 9 вработувања на неодредено време10, односно во периодот 2015 – 2018 година вработени се дури 245 судски службеници без соодветен подзаконски акт.

- 7 http://sud.mk/wps/wcm/connect/ssrm/149e8bec-e8aa-4b66-a040-1fc68a8dd89c/lzvestaj+za+rabotata+na+SSRM+2015.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8CC1J41L0B520APQFKICD0CR4-149e8bec-e8aa-4b66-a040-1fc68a8dd89c-kZvrQCW
- 8 http://sud.mk/wps/wcm/connect/ssrm/64671434-2331-4bc3-8fba-f58f15f89cdc/lzvestaj+za+rabotata+na+SSRM+2016.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8CC1J41L0B520APQFKICD0CR4-64671434-2331-4bc3-8fba-f58f15f89cdc-kZvrQCW
- 9 http://sud.mk/wps/wcm/connect/ssrm/e997d2b6-409e-428d-8eb3-92f0ca31b2c3/lzvestaj%2BZA%2BRABOTATA%2BNA%2BSSRM%2B2017.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE.Z18_L8CC1J41L0B520APQFKICD0CR4-e997d2b6-409e-428d-8eb3-92f0ca31b2c3-kZvrQCW
- 10 http://sud.mk/wps/portal/ssrm/sud/lzvestai/svi/ut/p/z1/hVTBjolvEP0VPXjsToVSytEYF-26q9FF-pBfSuMU0LmgA2WS_ fosx8bk2cwCmmff63jAtCniDqGSnj7LV50p-mzwTNKcxIzi94WU8XjE8S-VYJjeavXsQDSG0FSeKDsOBDCjsQIA7XulZVC1IbX5Wdcr4MrZQ7csfjZHBVrzLUq9Z2OWlrp-4Juzw73hi07L-OHfv3BU7_wiVR2Dj4xLMX3MbCzuDDHAN3kXDxR-Cu8eOuZnDXtGWm2-GzqgVHYnt-7Tafv-XoB2bhPqja3QvJbtTyqFxaZoOMQMUIplkWikVQUm_QQHbgLSKakZD6knVY_kFTnujSHlrsmxK-45pv9onn6aq2CEm3On2rw8jfd2-jXCi99ONa3UAz0wr1Y3rT7px_Ljy207pg_bURFSEhUKBYr5iEjj2PQh-QDJiHqZfPdzIQ-bBpUxKlPSxx3qBZpvZ5tJ9MNU_g-Nw-AcpfeBz/p0/lZ7_6G4408K0LG1O80AUOU69HF2LG6=CZ6_6G4408K0LG1O80AUOU69HF29J5=MECTXIQCPsovet_mkQCPSudQCPlzvestai-QCAIQCAstatistikIQCPzvestaiQCPlzvestai=WCM_Pi!1=ns_Z7_6G4408K0LG1O80AUOU69HF2LG6_WCM_Page.9f7649fe-5e83-4a60-9995-a98206f9e24311==/#Z7_6G4408K0LG1O80AUOU69HF2LG6

2.4 Мобилност на судските службеници

Мобилноста претставува хоризонтално движење на вработен од едно на друго работно место, во рамки на иста група работни места утврдена со Законот за судска служба. Мобилноста се врши преку распоредување, односно преземање на вработениот на работно место на исто ниво, односно на работно место за кое вработениот ги исполнува општите и посебните услови утврдени во актот на систематизација на работни места на судот во кој се распоредува или се презема. Мобилноста се врши без објавување интерен, односно јавен оглас. Судскиот службеник кој ги исполнува посебните услови за работното место, утврдени во актот за систематизација, по потреба на судот или по негово барање, може да се распореди во ист суд на работно место на исто ниво, односно со исто звање, ако работното место е утврдено во актот за систематизација и не е пополнето. За овозможување на мобилност на судскиот службеник потребно е да се согласат претседателите на судовите, по претходна согласност на Судскиот буџетски совет. Вработен во јавното обвинителство, органите на државната управа, државните органи и други државни институции, кој нема статус на судски службеник, а ги исполнува посебните услови утврдени во актот за систематизација на работните места, може да биде преземен и распореден на соодветно работно место, ако за тоа се согласат претседателот на судот, јавниот обвинител, односно функционерот кој раководи со органот или институцијата и вработениот, а по претходно добиена согласност од Судскиот буџетски совет и со согласност за обезбедени финансиски средства од Министерството за финансии.

Согласно со член 48 од Законот за судска служба, вработен во јавното обвинителство, органиите на државната управа, државните органи и други државни институции, кој нема статус на судски службеник, кој ги исполнува посебните услови утврдени во актот за систематизација на работните места, може да биде преземен и распореден на соодветно работно место, ако за тоа се согласат претседателот на судот, јавниот обвинител, односно функционерот кој раководи со органот или институцијата и вработениот, а по претходно добиена согласност од Судскиот буџетски совет и со согласност за обезбедени финансиски средства од Министерството за финансии. Имајќи го предвид фактот дека судската власт, согласно со Уставот, треба да биде целосно независна од законодавната и извршната власт, се заклучува дека овозможената финансиска зависност на судовите од извршната власт, односно од Министерството за финансии е сировивна на уставното начело на поделба на власта.

2.5 Плата и надоместоци на плата на судските службеници

Платата на судскиот службеник се состои од следниве компоненти: основна компонента и исклучителна компонента. Основната компонента на плата ја сочинуваат дел на плата за степен на образование, дел на плата за ниво и дел на плата за стаж.

Вредноста на бодот за пресметување на платите на судските службеници се утврдува секоја година, со одлука на Владата на Република Северна Македонија.

Како што може да се види, системот на плати е многу едноставен и доведува до „урамниловка“, затоа што не ја одразува тежината и обемот на работи¹¹ кои треба да бидат основни параметри за утврдување на платите. Дојднотиелно, законот не предвидува дојднотиелни бодови за магистри и доктори на науки, како што претходно предвидуваше стариот Закон за судски службеници¹². Одредбата со која вредноста на бодот за пресметување на платите на судските службеници се утврдува со одлука на Владата е исто така спорна, од аспект на уставност, затоа што овозможува директно мешање на извршната со судската власт.

2.6 Стручно усовршување на судските службеници

Судскиот службеник има право и обврска во текот на годината стручно да се усовршува врз основа на индивидуалниот план за стручно усовршување, како и должност да го пренесе стекнатото знаење на другите судски службеници. Обуките за стручно усовршување на судските службеници можат да бидат општи (генерички) и специјализирани. Општите обуки се вршат поради стручно усовршување на судските службеници, согласно со рамката на општи компетенции. Специјализираните обуки се вршат заради стручно усовршување на судските

11 Во досегашната практика, додатоците на плата на судските службеници се исплаќа еднакво за сите судски службеници, со претходно утврден процент од Судскиот совет, одобрен од Министерството за финансии, на ниво на сите судови во државата. Тоа не соодветствува со реалните работни задачи на судовите со проширена надлежност, кои имаат поголем обем на работа, а со тоа и посебни услови за работа, висок ризик, доверливост и нокна работа, работа во смени и прекувремена работа повеќе од другите судови во државата.

12 Сепак, и оваа одредба од Законот овозможуваше дискреција за тоа на кого овие бодови ќе му бидат пресметувани (се бараше магистратурата или докторатот да бидат услов за работното место), а немаше никакви законски критериуми кога овие бодови може да се пресметуваат (често имаше случаи магистратурата и докторатот воопшто да не се важни за работното место, но сепак истите да се исплаќаат).

на работните компетенции. Индивидуалниот план за стручно усовршување се утврдува од непосредно претпоставениот судски службеник, во соработка со судски службеник.

Судските службеници задолжително се оценуваат еднаш годишно и тоа најдоцна до 1 декември за тековната година. Оценувањето на судскиот службеник го врши непосредно претпоставениот судски службеник, односно претпоставениот судски службеник од категоријата Б, или судскиот администратор, во случаите кога судскиот службеник нема непосредно претпоставен судски службеник. Оценувањето на судскиот администратор го врши претседателот на судот, по претходно добиени оценки од раководителите на судските оддели. Оценувачот, со оценки „1“, „2“, „3“, „4“ и „5“ ја оценува работата на судскиот службеник во однос на квалитетот, ефективността и ефикасноста на работењето, почитувањето на роковите, нивото на исполнување на утврдените работни цели и задачи, нивото на вклученост и посветеност на работата, придонесот во реализацијата на програмата за работа на судот, реализацијата на индивидуалниот план за стручно усовршување и однесувањето на судскиот службеник, а го зема предвид и извештајот од полугодишното интервју. Со оценка „5“, може да бидат оценети најмногу 5% од вработените судски службеници, за што судскиот администратор ги координира оценувачите. Годишната оценка на судскиот службеник се добива врз основа на оценката на оценувачот, која учествува со 65%, како и од просечната оценка од четири други судски службеници со кои судскиот службеник непосредно соработувал и тоа двајца на пониско и двајца на исто ниво, како и двајца оценувачи кои не се вработени во судот, а со кои судскиот службеник има непосредна соработка. Другите оценувачи ги бира судскиот службеник во договор со неговиот оценувач и истите со оценки „1“, „2“, „3“, „4“ или „5“ ги оценуваат општите работни компетенции на судскиот службеник и предлагаат начини на подобрување на работата на судскиот службеник. За судскиот службеник кој при извршувањето на работните задачи има постојан, непосреден контакт со граѓани и за кој постои механизам за оценување на неговата работа од страна на граѓаните, во годишната оценка за ефектот, како други оценувачи кои не се вработени во судот, се сметаат граѓаните. За спроведување на оценувањето на четири други судски службеници со кои судскиот службеник непосредно соработувал, судскиот администратор, најдоцна до 1 октомври е должен да донесе решение во кое ќе го назначи времето и местото на спроведување на оценувањето и ќе формира комисија за спроведување на оценувањето, составена од пет члена, од кои еден е претставник на синдикатот, доколку таков е вработен во судот.

Судските службеници за кои годишната оценка е “особено се истакнува”, ќе бидат наградени со бонус во износ од една платата примена во последниот месец во годината во која се вршело оценувањето. На последните 5% судски службеници од ранг-листата, ќе им престане работниот однос доколку се оценети со оценка „не задоволува“, ќе им биде намалена платата во износ од 20% во период од шест месеци, доколку се оценети со оценка „делумно задоволува“ и ќе им биде намалена платата во износ од 10% во период од шест месеци, доколку спаѓаат во последните 5% од ранг-листата, а не се оценети со оценка „не задоволува“ или „делумно задоволува“. На судскиот службеник кој е оценет со оценка „делумно задоволува“, во две последователни оценувања, ќе му престане работниот однос.

Одредбите од Законот за судска служба кои се однесуваат на ујравување со ефективноста на судските службеници се идентични со одредбите од Законот за административни службеници, при што и во двајта случаи се покажа дека истите се неприменливи во практика, поради што и во Анализата на Законот за административни службеници¹³, подготвена од Министерството за информатичко општество и администрација, се предлага целосно ревидирање на оваа глава во законот. Имено, постајката за оценување е многу сложена и бара да се утврдат годишните работни задачи и цели, што на почетокој на годината е невозможно да се најрави затоа што не може однапред да се предвидат приливот на работата кој би го имале судовите за некој на целата година. Исто така, Законот предвидува подготвка на индивидуален план за стручно усовршување (кој е добра алатка за ујравување со човечките ресурси), но при тоа не зема предвид со какви финансиски средства располагаат судовите за да можат на сите вработени да им обезбедат соодветна обука. Понајаму, Законот предвидува полугодишно илтервју на 31 мај и преземање мерки за унајредување на ефективноста, но ова судовите не се во можност да го овозможат, поради недостигајќој на раководни службеници. Самата процедура за оценување, исто така е премногу сложена и несироведлива, затоа што Законот предвидува годишната оценка на судскиот службеник да се добива врз основа на оценката на оценувачот, која учествува со 65%, како и од просечната оценка од четири други судски службеници со кои судскиот службеник нејосредно соработувал, и тоа двајца на јониско и двајца на исто ниво, како и двајца оценувачи кои не се вработени во судот, а со кои судскиот службеник има нејосредна соработка, која учествува со 35%, а кои треба да ја ставаат оценката на образец во прозирна кутија. Она што е нелогично е што Законот дава можност само 5% од вработените да би-

13 http://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/analiza_na_zas_24092018.pdf

дајќи оценки со највисока оценка, а дојлнително предвидува и санкции за 5% од вработениите кои се со најниска оценка, а една од санкциите е и престанок на работниот однос. Ова осџава просџор за оџромни злоупотреби и приџисоци над вработениите од сџрана на приџосџавениите. На крајот, она што е најважно е дека за да може целиот овој сисџем да функционира, сџе работни месџа на судски службеници во судовите треба да бидат појолнеши, а особено раководните, нешто што во моментов не е случај. Во сџројивно и џака малиот број вработени раководни судски службеници, поради ваквиот сисџем за оценување, ќе треба најголем дел од своето работно време во џекој на целиа година да го посветат на оценување на службата, без приџоа да можат да ги извршуват своите основни функции.

2.8 Дисциплинска и материјална одговорност и престанок на работниот однос на судските службеници

Одредбите од Законот за судска служба што се однесуваат на дисциплинската и материјалната одговорност, како и на престанокот на работниот однос на судските службеници, исто така се идентични со одредбите од Законот за административни службеници. Овие одредби пак, се преземени од стариот Закон за државни службеници и Закон за судска служба. Со оглед дека овие одредби ‘де факто’ се применуваат повеќе од 20 години, може да се заклучи дека, со мали технички подобрувања, се применливи и јасни за спроведување во практика.

Со Законот пред сѐ се утврдени случаите на полесни и потешки дисциплински повреди, како и начинот на изрекување на дисциплинските мерки. Дисциплинските мерки против судскиот службеник, за полесна дисциплинска повреда, ги изрекува судскиот администратор, односно претседателот на судот во кој не е избран судски администратор, а по претходен писмен извештај од непосредно претпоставен судски службеник или судија со кој работи. Судскиот администратор, во рок од осум дена од поднесувањето на предлогот за покренување дисциплинска постапка, формира Комисија за водење дисциплинска постапка за потешка дисциплинска повреда.

Претседателот на Комисијата за водење дисциплинска постапка за потешка дисциплинска повреда е должен, најдоцна во рок од 20 дена од денот на формирањето на Комисијата, да закаже седница, за која уредно десет дена пред одржување на истата ги поканува членовите на Комисијата и судскиот службеник против кој е поведена дисциплинската постапка. Судскиот службеник против кој е поведена дисциплинската постапка, лично се произнесува по наводите од

предлогот за покренување на дисциплинската постапка за потешка дисциплинска повреда, а доколку, од оправдани причини, не може да присуствува на седницата, писмено ќе се произнесе по истите и ќе приложи доказ за оправданоста на отсуството. Комисијата, по изведувањето на доказите и по произнесувањето на судскиот службеник против кој е поведена дисциплинската постапка за потешка дисциплинска повреда, со мнозинство гласови, преку тајно гласање, се изјаснува за дисциплинската одговорност на судскиот службеник. Доколку Комисијата утврди дека судскиот службеник не е одговорен или не се исполнети условите за донесување решение за изрекување дисциплинска мерка, му предлага на судскиот администратор да го отфрли предлогот, за што истиот е должен, во рок од три дена, да донесе решение за отфрлање на предлогот. Доколку Комисијата сепак утврди дека судскиот службеник е одговорен, претседателот и членовите тајно гласаат за една од дисциплинските мерки. Дисциплинската мерка која добила најмногу гласови му се предлага на судскиот администратор, кој во рок од три дена од доставувањето на предлогот на Комисијата за водење дисциплинска постапка за потешка дисциплинска повреда донесува решение за изрекување дисциплинска мерка. Доколку како дисциплинска мерка е изречена парична казна, судскиот администратор го определува времетраењето на дисциплинската мерка. Доколку судскиот администратор изрече дисциплинска мерка различна од предложената од Комисијата за водење дисциплинска постапка за потешка дисциплинска повреда, должен е истата да ја образложи, со задолжително наведување на причините поради кои изрекол дисциплинска мерка различна од предложената.

Дисциплинската постапка не може да се поведе ако поминале 30 дена од денот кога непосредно претпоставениот судски службеник или судскиот администратор дознал за повредата на службената должност. Дисциплинската постапка не може да се поведе ако поминале три месеци од денот кога е сторена повредата на службената должност, освен кога дисциплинската постапка се поведува по наод на внатрешна ревизија, за што рокот на застареност е една година. Ако повредата на службената должност повлекува и кривична одговорност, дисциплинската постапка за утврдување на одговорноста на судскиот службеник застарува во рок од две години од денот на дознавањето за повредата.

Законот предвидува и можност за жалба на донесената одлука за изрекување дисциплинска мерка. Незадоволниот административен службеник има право, во рок од осум дена, да поднесе жалба до Агенцијата, односно до надлежниот орган, согласно со Законот, без да одреди кога започнува да тече рокот од осум дена.

За целта на ова истражување беа побарани податоци од Советот на судска служба, во однос на бројот на дисциплински постапки кои се водени против судските службеници во последните три години, при што од Советот на судската служба е добиено известување дека:

Во 2017 година во Советот на судска служба се примени 33 жалби поднесени од судски службеници против решенија на судскиот администратор, односно претседателот на суд, за сторена дисциплинска повреда. Од кои:

Потешка дисциплинска повреда			
Број на примени жалби	Усвоени и вратени на повторно постапување	Одбиени	Делумно усвоени
13	9	3	1

Полесна дисциплинска повреда			
Број на примени жалби	Усвоени и вратени на повторно постапување	Одбиени	Делумно усвоени
20	9	11	/

Во 2018 година во Советот на судската служба се примени 5 жалби поднесени од судски службеници против решенија на судскиот администратор, односно претседателот на суд, за сторена дисциплинска повреда. Од кои:

Потешка дисциплинска повреда		
Број на примени жалби	Усвоени и вратени на повторно постапување	Одбиени
2	/	2

Полесна дисциплинска повреда		
Број на примени жалби	Усвоени и вратени на повторно постапување	Одбиени
3	/	3

Во 2019 година во Советот на судската служба се примени 12 жалби поднесени од судски службеници против решенија на судскиот администратор, односно претседателот на суд, за сторена дисциплинска повреда. Од кои:

Потешка дисциплинска повреда			
Број на примени жалби	Усвоени и вратени на повторно постапување	Одбиени	Делумно усвоени
7	6	/	1

Полесна дисциплинска повреда		
Број на примени жалби	Усвоени и вратени на повторно постапување	Одбиени
5	/	5

Воедно, Советот не извести дека не располага со податоци за дисциплински постапки против судски службеници во судовите за кои не е поднесена жалба.

Судскиот службеник може да биде суспендиран од судот врз основа на решение на претседателот на судот, а по предлог на непосредно претпоставениот судски службеник или на судскиот администратор. Судскиот службеник може да биде суспендиран од судот во случаи кога против него е покрената кривична постапка

за кривично дело сторено на работа или во врска со работата или е покрената дисциплинска постапка за потешка дисциплинска повреда, а повредата е од таква природа што неговото натамошно присуство во судот, додека трае постапката, штетно ќе се одрази врз службата, односно ќе го осуети или оневозможи утврдувањето на одговорноста за дисциплинската повреда.

Судскиот службеник, кој на работа или во врска со работата, намерно или од крајна небрежност ќе предизвика штета на судот, е одговорен за настанатата штета и е должен да ја надомести. Судскиот администратор, односно претседателот на судот во кој не е избран судски администратор, формира Комисија за водење на дисциплинска постапка за материјалната одговорност, составена од три члена и тоа двајца раководни, односно стручни судски службеници и еден судски службеник со исто звање, како и судскиот службеник против кого се води постапката за утврдување на материјалната одговорност. Комисијата за водење дисциплинска постапка за материјалната одговорност ја утврдува материјалната одговорност за постоење на сторена материјална штета, нејзината висина и начинот на сторување, открива кој ја предизвикал штетата и кој ќе ја надомести. Комисијата за водење дисциплинска постапка за материјална одговорност, за утврдената фактичка состојба, поднесува извештај, врз основа на кој судскиот администратор донесува решение за надоместокот на штета.

Имено, покрај стандардните одредби за престанок на работен однос на судскиот службеник, со спогодба или по негово барање, работниот однос може на судскиот службеник да престане по сила на закон, ако:

- ја загуби работната способност, со денот на доставувањето на правосилното решение за утврдување на загубената работна способност,
- му престане државјанството на Република Северна Македонија, со денот на доставувањето на решението за отпуст од државјанство на Република Северна Македонија,
- биде осуден за кривично дело во врска со службената должност, со денот на правосилноста на пресудата,
- му е изречена казна забрана за вршење на професија, дејност или должност, со денот на правосилноста на пресудата,
- поради издржување на казна затвор во траење подолго од шест месеци, со денот на започнувањето на издржувањето на казната,
- наврши 64 години старост,

- неоправдано отсуствува од работа најмалку три работни дена последователно во еден месец,
- се утврди дека при вработувањето премолчил или дал неистинити податоци во однос на општите и посебните услови за вработување,
- во рок од три работни дена не се врати на работа по завршувањето на неплатеното отсуство поради стручното оспособување или усовршување,
- органот на државната управа, надлежен за инспекциски надзор, во рок од една година утврди дека вработениот е вработен спротивно на одредбите од овој закон и
- во други случаи утврдени со овој и друг закон и колективен договор.

Во глобала, одредбите за дисциплинската одговорност, за материјалната одговорност и за престанокој на работниот однос на судските службеници се иденитични со тие од Законот за административни службеници, како и од Стариот Закон за државни службеници и веќе подолго време се применуваат во практика без некои поголеми проблеми. Сепак, досегашната практика покажува дека постојат одредени проблеми кои се јавуваат во секојдневно работење и кои треба да бидат надминати.

Така, со член 92 од Законот за судска служба се утврдени случаите на полесна дисциплинска повреда. Согласно со точка 8 од овој член, полесна дисциплинска повреда претставува неоправдано неизвесување на нейосредно претпоставениот судски службеник и(ли) судски администратор, за сличеност за недоаѓање на работа во рок од три часа. Од друга страна, во член 36, став 2 од Законот за вработениите во јавниот сектор, во случај на сличеност за доаѓање на работа, вработениите се должни да го известат нейосредно претпоставениот, односно раководното лице на институцијата до истекој на дневното работно време на работодавачот. Како што може да се види, овие два члена се во колизија, односно вработениот треба до крајот на работното време да го известат претпоставениот за своето отсуство од работа, а ќе одговара доколку не го известат во рок од три часа.

Во однос на дисциплинските постапки, практиката покажува дека рокој од осум дена, утврден во член 96 став (1), за формирање комисија за водење дисциплинска постапка, е премногу крајок. Составот на дисциплинската комисија е многу сложен, односно еи члена се премногу за водење дисциплинска постапка. Со член 97 став 1 е пропишано дека претседателот е должен, најдоцна во рок од 20 дена

од денот на формирањето на дисциплинската комисија, да свика седница на која уредно ги јоканува членовите и судскиот службеник против кој е поведена истражката, десет дена пред денот на одржувањето на седницата. И овој рок во практика се покажува како премногу краток, односно истиот треба да се преиспита. На крај и рокоот од три дена за изрекувањето на дисциплинската мерка е премногу краток, па може да се случи судскиот администратор службено да биде отсутен и да не може истиот да го зајави. Крајки се и роковите за застапеноста на дисциплинските пресуди, утврдени со Закон.

Со член 100 од Законот се регулира извршувањето на паричните казни. Согласно со овој член, задршката од илани на име изречени парични казни на судскиот службеник за сторена дисциплинска неуредност или дисциплинска пресуда, во текот на еден месец, не може да надмине една третина од износот на неговата вкупна нето илани за тој месец. Ако на вработениот службеник му пресудат работниот однос во институцијата во која му била изречена парична казна, најлесната на изречената парична казна, то барање на институцијата во која казната е изречена, ќе ја спроведе новиот работодавач или надлежниот орган, во истражката утврдена со закон. Нејасна е одредбата кој и на каков начин ќе ја изврши паричната казна, доколку судскиот службеник го промени работодавачот, особено ако истиот премине на работа во приватен сектор.

Од податоците добиени од Советот на судска служба произлегува дека, освен во 2017 година, кога бројот на жалби бил поголем, во 2018 и 2019 година нема голем број жалби по изречени дисциплински мерки. Овој податок може да биде значаен за подготвена анализа, од аспект на политичкото влијание во судската власт, затоа што знаеме дека во 2017 година, кога има голем број жалби против решенија за изречени дисциплински мерки, дојде до промена на власта во државата.

Во однос на суспензијата, фактот дека, согласно со Закон, жалбата го одлага извршувањето на актиот за суспендирање донесен од страна на првостепенитиот орган, што како правило важи и во овој случај, одлагањето на суспензијата, поради жалба, е директивно на целиот заради кои е изречена суспензијата и може да предизвика дојолнителна штета.

Во врска со материјалната одговорност на судските службеници, нејасно е каква истражката пред надлежен суд за надомест на штета треба да се води, согласно со закон, и кој ќе ја води оваа истражката (судот или државното правобраништво).

Одредбите од Законот за судска служба, кои се однесуваат на пресуданок на работниот однос по сила на закон, се во меѓусебна колизија, но не се усогласени ниту со Кривичниот законик, ниту со Законот за работни односи. Имено, од една

сѝрана, законски основ за пресѝанок на работниоѝ однос е каква било осуда за кривично дело во врска со службенаѝа должностѝ или забрана за вршење професѝја, дејностѝ или должностѝ, а од друга сѝрана, само осуда на зашворска казна над шестѝ месеци е основа за пресѝанок на работниоѝ однос. Закономѝ, како основ за пресѝанок на работниоѝ однос, прѝредвидува навршување на 64 жодини (сѝтаросна пензија), додека Закономѝ за работниоѝ однос дозволува вработениоѝ да може да жо продолжи работниоѝ однос до 67 жодини.

2.9 Судска полиција

Законот за судска служба, иако во член 1 пропишува дека го регулира статусот на судските службеници, содржи и една глава која се однесува на судската полиција, иако судските полицајци не се административни службеници, туку овластени службени лица. Согласно со Законот, за вршење на работите од судската полиција може да биде вработено лице кое покрај општите утврдени услови, треба да ги исполнува и следниве, посебни услови:

- да не е постар од 25 години,
- да е физички и психички способен за вршење на работите од судската полиција,
- да има соодветни стручни квалификации, потребни за работното место,
- да има соодветно работно искуство, потребно за работното место,
- да поседува соодветни општи и посебни работни компетенции, потребни за работното место,
- активно познавање на компјутерски програми за канцелариско работење,
- активно познавање на еден од трите најчесто користени јазици на Европската унија (англиски, француски, германски) преку поседување меѓународно признат сертификат издаден од официјален европски тестатор, член на Здружението ALTE на европските тестатори, или уверение од меѓународна институција, на A1 (A1) нивото на ЦЕФР (CEFR), односно БУЛАТС или Аптис; или ТОЕФЕЛ ПБТ најмалку 310 бода, ТОЕФЕЛ ЦБТ најмалку 35 бода или ТОЕФЕЛ ИБТ најмалку 10 бода, или ДЕЛФ, ТЦФ, ТЕФ; или Гете сертификат и
- други услови утврдени со актот за систематизација на работните места.

Дополнително, Законот содржи одредби за назначување командири, за плата на судските полицајци, како и нивните посебни овластувања што ги имаат, согласно со закон.

Одредбите од Законот за судска служба, во однос на судската полиција, се недоволни за регулирање на нивниот статус. Со оглед на фактот дека со измениите на Законот за административни службеници се укинаат меѓународните сертификати за познавање странски јазик за административните службеници, а тоа е направено и за судските службеници со измениите на Законот за судска служба, нејасно е зошто овие меѓународни сертификати се уште се услов за вработување на судските полицајци. Законот не содржи ниту една одредба за регулирање на мерите постојатите за вработување судски полицајци, ниту пак ги регулира другите прашања во однос на работниот однос на полицајците.

3. КОМПАРАТИВЕН ЗАКОНСКИ ОСВРТ

3.1 Законот за судска служба и Законот за вработените во јавниот сектор

Целта на Законот за вработените во јавниот сектор е на систематски начин да се уредат општите начела, класификацијата на работните места, евиденцијата, видовите вработувања, општите права, должности и одговорности, мобилноста, како и други општи прашања за вработените во јавниот сектор.

Со Законот за вработените во јавниот сектор е воспоставена правна рамка која ги опфаќа сите вработени во институциите на јавниот сектор, односно во:

- органите на државната и локалната власт и другите државни органи, основани согласно со Уставот и со закон,
- институциите кои вршат дејности од областа на образованието, науката, здравството, културата, трудот, социјалната заштита и заштитата на детето, спортот, како и во други дејности од јавен интерес утврден со закон, а организирани како агенции, фондови, јавни установи и јавни претпријатија основани од Република Македонија или од општините, од Градот Скопје, како и од општините во Градот Скопје.

Законот за вработените во јавниот сектор е систематизиран во еднаесет глави, во кои се регулираат сите општи прашања во однос на статусот на сите вработени во јавниот сектор. Споредбената анализа покажува дека има целосно преклопување на главите од Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за судска служба.

Реден број	Содржина	Закон за вработените во јавниот сектор	Закон за судска служба
1.	Општи начела	✓	✓
2.	Класификација на работните места	✓	✓
3.	Евиденција на вработените	✓	✓
4.	Вработување	✓	✓
5.	Видови на вработувања	✓	✓
6.	Општи права, должности и одговорности и престанок на работниот однос	✓	✓
7.	Мобилност	✓	✓

Како што може да се види има целосно преклопување на предметите на регулирање на Законот за вработениите во јавниот сектор и Законот за судска служба. При тоа, согласно со Законот за вработениите во јавниот сектор, за вработениите во јавниот сектор се применуваат одредбите од овој закон, одредбите од посебните закони и прописите донесени врз основа на овој закон и посебните закони и колективни договори. За прашањата кои не се уредени со овој закон, како и за прашањата за кои овој закон не укажува на примена на посебен закон и на колективен договор, а се однесуваат на работниот однос на вработениот, се применуваат општите прописи за работните односи. За воениот и цивилниот персонал во служба на Армијата на Република Северна Македонија, за овластените службени лица во Министерството за одбрана, во Министерството за внатрешни работи и во органот во состав на Министерството за внатрешни работи - Биро за јавна безбедност, во Агенцијата за национална безбедност,

Агенцијата за разузнавање, како и во орѓанот во состав на Министерството за финансии- Управата за финансиска полиција, ќе се применуваат само одредбите од главите III и IV од овој закон. За помошно-техничкиот персонал се применува член 5, како и одредбите од главите III, IV, IV-a и VII од овој закон, а за другите прашања во врска со работниот однос се применуваат омишлените прописи за работните односи и колективните договори. Имено, Законот за вработениите во јавниот сектор не дава омишлената можност, со посебните закони, одредени прашања што ги регулира овој закон да се регулираат поинаку, но сепак, Законот за судска служба, во целост и неопходно ги презема главите кои се однесуваат на евиденцијата на вработениите, мобилноста и правата и должностите на вработениите, при што некои се и дојолнително изменети и се неприменливи во практика. Ова особено се однесува на евиденцијата на судските службеници. Имено, согласно со член 116 од Законот за судска служба, стручната служба на Судскиот буџетски совет води регистар на вработениите во судската служба, како единствена банка на податоци кои прејставуваат класифицирани информации со ситејен на шатност, определен согласно со закон. Судот е должен секој податок за насанатаа промена во податоците на вработениите во судската служба да го достави до стручната служба на Судскиот буџетски совет во рок од 15 дена од насанатаа промена. Стручната служба на Судскиот буџетски совет е должна податоците да ги внесе во регистарот во рок од 15 дена од приемот. Судот е должен секој податок за насанатаа промена во податоците на вработениите во судската служба, покрај до стручната служба на Судскиот буџетски совет, во рок од 15 дена од насанатаа промена, да го достави до Министерството за информатичко омишлесиво и администрација, заради внесување на податоците во Регистарот на вработени во јавниот сектор. Од друга страна, со Законот за вработениите во јавниот сектор е проишана обврска за секоја институција одделно, што значи и за секој суд, да внесува податоци во Информацискиот систем за управување со човечки ресурси (ИСУЧР), што е многу пологично и поразумно затоа што не може Судскиот буџетски совет да биде одговорен за ажурување промени во однос на вработени во секој од судовите. Според сегашната законска регулатива, треба да се води паралелна евиденција, односно Судскиот буџетски совет да води евиденција за секој суд, а секој суд да внесува податоци во ИСУЧР, а дојолнително Судскиот буџетски совет треба за промените да го известува Министерството за информатичко омишлесиво и администрација, што е нерационално, затоа што ова министерство го управува ИСУЧР. Омишлука може да се заклучи дека Законот за судска служба, во голем дел, неопходно се преклопува со Законот за вработениите во јавниот сектор, при што некои решенија се дури и противни едно со друго, што предизвикува

целосна конфузија во имплементацијата на законите. Истиот ова се однесува и на главата за планирање на вработувањата во јавниот сектор, која е задолжителна за сите институции, а која повторно се регулира со Законот за судска служба.

3.2 Законот за судска служба и Законот за административни службеници

Цел на Законот за административни службеници е да се воспостави целосен и синхронизиран систем на администрација, базиран на знаење, односно на воведување целосно нов, модерен пристап кон управувањето со човечките ресурси, со елементи на корпоративно управување, согласно со најдобрите светски практики за управување, базирано на компетенции, преку уредување на статусот, класификацијата, вработувањето, унапредувањето, стручното усовршување и оспособувањето, мерењето на учинокот и други прашања во врска со работниот однос на административните службеници. Со Законот се уредува статусот, класификацијата, вработувањето, унапредувањето, стручното усовршување, мерењето на учинокот и други прашања во врска со работниот однос на административните службеници, преку еден нов, модерен пристап кон управувањето со човечките ресурси, согласно со најдобрите светски практики за управување, базирано на компетенции и резултати.

Со Закон за административни службеници е воспоставена правна рамка која ги опфаќа сите вработени во јавниот сектор кои вршат административна работа. Со овој закон требаше да се промовира развој на унифициран систем на класификација на кадрите на ‘административни’ службеници.

Реден број	Содржина	Закон за административни службеници	Закон за судска служба
1.	Основни одредби	✓	✓
2.	Координација на работата	✓	✓
3.	Агенција за администрација	✓	✓
4.	Класификација на работните места	✓	✓
5.	Кабинети	✓	✓
6.	Пополнување на работните места	✓	✓
7.	Вработување	✓	✓
8.	Унапредување	✓	✓
9.	Стручно усовршување	✓	✓
10.	Управување со ефектот	✓	✓
11.	Посебни должности	✓	✓
12.	Дисциплинска одговорност	✓	✓
13.	Материјална одговорност	✓	✓
14.	Плата и надоместоци на плата	✓	✓
15.	Престанок на работниот однос	✓	✓

Согласно со Законот за административни службеници, со овој закон се уредува сѐ што е во врска со работниот однос на административните службеници. По исклучок, определени прашања во врска со работниот однос на административните службеници во судството и јавното обвинителство, дипломатијата, царинската и даночната администрација, инспекциските служби, државната ревизија и ревизијата на ИПА, регулаторните тела и Народ-

наша банка на Република Македонија, во целост или делумно, можат да бидат уредени со закон и со колективен договор, на начин различен од овој закон. Покрај тоа, за вработување на административните службеници, регулирана со овој закон, е задолжителна и за вработување на административни службеници во дипломатичката, царинската и даночната администрација, инспекциските служби, државната ревизија и ревизијата на ИПА, како и на регулаторните тела. Како што може да се види, само определени прашања во врска со работниот однос на судските службеници може да се регулираат со посебен закон, при што тоа треба да бидат специфични прашања, за кои Законот за административни службеници е неприменлив.

Компаративната анализа прикажана и во прелиминарната табела покажа дека во најголем дел има целосно преклопување на Законот за административни службеници и Законот за судска служба. Имено, единствено одредбите за координација, агенцијата за администрација, кабинетите и посебните должности не се содржани во Законот за судска служба. Од друга страна пак, Советот за судска служба има одредби за координација кои ги врши Советот на судска администрација и Судскиот совет. Отичува, не е јасно зошто воопшто е донесен Законот за судска служба, кога истиот е кој и на Законот за административни службеници, и не регулира речиси никакви специфики.

3.3 Законот за судска служба и Законот за буџетите

Со Законот за буџетите се уредува постапката за изготвување, донесување, извршување на Буџетот на Република Македонија и буџетите на единиците на локалната самоуправа и на градот Скопје и содржи известување за извршувањето на истите. Согласно со член 2, точка 1 од овој закон, буџетски корисници се корисниците од прва линија од областа на законодавната, извршната и судската власт, фондовите, корисниците на буџетите на општините и корисниците основани со закон на кои им е доверено вршење на јавни овластувања. Согласно со член 51, став 1 од Законот за буџетите, буџетските корисници и единките корисници на средства од Буџетот на Република Македонија, можат да вработуваат нови работници и да пополнуваат испразнети работни места, да вработуваат работници на определено време и да склучуваат договори за отстапување на работник за привремени вработувања за вршење на привремени работи, само под услов, ако за тоа се обезбедени средства во Буџетот на Република Северна Македонија и ако се планирани во планот за пополнување на работни места во текот на фискалната година, кој е поднесен при поднесувањето на буџет-

ската пресметка. Министерството за финансии, односно градоначалникот на општината, се должни, во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето за вработување, писмено да ги известат институциите (вклучително и судовите), за обезбедените средства за вработување. Законот за судска служба, во член 22, став 2, пропишува дека судскиот администратор, односно претседателот на судот во кој не е избран судски администратор, е должен, најдоцна до 1 март, да го достави планот за вработување на согласност до Судскиот буџетски совет, кој, врз основа на добиените планови од судовите, изготвува единствен годишен план за вработување, кој се доставува до Министерството за финансии, кое пак, во рамки на својата надлежност, во рок од два месеца, должно е да му одговори. Дополнително, во член 24, став 2 и член 48 е пропишана потребата од согласност од Министерството за финансии при спроведување на постапката за вработување или при преземањето на некој вработен во судовите.

Реден број	Финансиска самостојност и независност на судовите	Закон за буџетите	Закон за судска служба	Устав на Република Северна Македонија
1.	Дали е потребна согласност од Министерството за финансии за годишниот план за вработување во суд	ДА	ДА	НЕ
2.	Дали е потребна согласност од Министерството за финансии за ново поединечно вработување во суд	ДА	ДА	НЕ
3.	Дали е потребна согласност од Судскиот буџетски совет за преземање вработен преку постапка на мобилност во суд	ДА	ДА	НЕ

Уставој на Република Северна Македонија, во член 8 алинеја 4, поделбата на државната власт на законодавна, извршна и судска, ја утврдува како шемелна вредност на уставниот поредок. Согласно со Амандманот XXV од Уставој, судовите се самостојни и независни. Заради доследно почитување на уставно загарантираната самостојност и независност на судовите, клучно е да се обезбеди нивна финансиска независност. Отишука, спорна е одредбата од член 51 од Законот за буџетите, како и одредбите од Законот за судска служба со кои се овозможува директно мешање на Министерството за финансии во независноста на судовите, преку нивната кадровска екипираност.

3.4 Законот за судска служба и Законот за народниот правобранител

Законот за народниот правобранител, од 2003 година, во член 43 пропишуваше дека вработените во стручната служба на правобранителот имаа статус на државни службеници. Поради ваквата законска одредба, со донесувањето на Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за административни службеници, истите ги опфатија и вработените кај Народниот правобранител. Поради тоа што законските решенија од Законот за вработени во јавниот сектор и Законот за административни службеници ја ограничуваат уставната позиција на правобранителот, Собранието на Република Северна Македонија во октомври 2006 година донесе измени и дополнувања на Законот за народниот правобранител, објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 189/16, а со кои се обезбедува целосна функционална и финансиска независност на Народниот правобранител. Имено, со член 7 од овие измени и дополнувања, со кои се менува член 43, се пропишува дека за вршење на стручните, административно-техничките и другите работи, се формира Стручна служба на Народниот правобранител. Народниот правобранител донесува општи акти за организација на работата и систематизација на работните места во Стручната служба, тимот на Националниот превентивен механизам, посебните одделенија и канцелариите на Народниот правобранител, во кои се утврдуваат работните места, описот на работите и работните задачи, вкупниот број вработени и условите за секое работно место, а за кои, согласност дава Собранието на Република Македонија. Годишните планови за вработување, согласно со закон, ги донесува Народниот правобранител, без претходна согласност или мислење пропишано со закон. Дополнително, со член 9 од измените и дополнувањата, Законот за народниот правобранител се дополнува со нов член 43-а, согласно со кој Народниот правобранител одлучува за вработување, унапредување и засновање работен однос во Стручната служба, во рамки на обезбедените финансиски средства во разделот на Буџетот на Република Македонија наменет за Народниот правобранител без претходна согласност или мислење пропишано со закон. Постапките за вработување и престанок на работниот однос кај Народниот правобранител се спроведуваат со применување на законските прописи кои го уредуваат статусот на административните службеници, Законот за Народниот правобранител и општите акти за организацијата на работата и систематизацијата на работните места во Стручната служба, посебните одделенија и канцелариите на народниот правобранител. При вработувањето кај Народниот правобранител се применува начелото на соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на

сите заедници.

Реден број	Самостојност и независност на институцијата	Народниот правобранител	Судови
1.	Дали е потребна согласност од Министерството за финансии за годишниот план за вработување во институцијата	НЕ	ДА
2.	Дали е потребна согласност од Министерството за финансии за ново поединечно вработување во институцијата	НЕ	ДА
3.	Дали е потребна согласност од Судскиот буџетски совет за преземање на вработен преку постапка на мобилност во институцијата	НЕ	ДА

Како што може да се види, согласно со закон, Народниот правобранител е целосно самостоен во однос на донесувањето на годишните планови, како и во однос на вработувањето и унапредувањето, односно не бара никаква согласност, ниту од Министерството за финансии, ниту од било која друга институција. Доколку се земе предвид Амандман XXV од Уставот на Република Северна Македонија, кој ја гарантира независноста и самостојноста на судовите, неопходно и нужно е Законот за судска служба да ги преземе истите законски решенија од Законот за народниот правобранител во однос на независноста на управувањето со човечките ресурси.

3.5 Законот за судска служба и Законот за Собранието на Република Северна Македонија

Вработените во стручната служба на Собранието на Република Северна Македонија имаат статус на државни службеници, од донесување на Законот за државни службеници во 2000 година. Со донесувањето на Законот за вработените

во јавниот сектор и Законот за административни службеници, овие закони се применуваат и на стручната служба на Собранието. Тоа значи дека сите постапки од Законот за административни службеници непосредно се применуваат и за вработените во собраниската администрација. Сепак, практиката покажа дека заради обезбедување целосна независност на Собранието од извршната власт, потребни се измени и дополнувања на Законот за Собранието, кои се донесени во 2020 година и објавени во „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 14/20. Со овие измени е дадена надлежност на Буџетскиот совет на Собранието да дава финансиска согласност на годишниот план за вработување и да донесува одлука за утврдување на вредноста на бодот за собраниските службеници.

Со наведените измени е предвидена и поинаква внатрешна организација на собраниската служба, во која, како основни организациони единици може да се формираат: кабинет, сектори и посебни организациони единици. Кабинет се формира заради потребите на претседателот на Собранието. Во кабинетот се формираат најмалку две одделенија. Со кабинетот раководи шеф на кабинет, кој одговара пред претседателот на Собранието и пред генералниот секретар. Сектор се формира заради обединување на повеќе меѓусебно поврзани работи и задачи, како и заради организирање, следење и координирање на работите од надлежност на одделенијата во негов состав и унапредување на нивната меѓусебна соработка. Во секторот се формираат најмалку две одделенија. Со секторот раководи ‘раководител на сектор’ кој одговара пред генералниот секретар. Раководителот на сектор во посебната организациона единица ‘Парламентарен институт’ одговара пред раководителот на посебната организациона единица. Посебни организациони единици се формираат согласно со закон и за нив не важат ограничувањата за бројот на работните места. Лицето кое раководи со посебната организациона единица одговара пред генералниот секретар, а раководителот на посебната организациона единица ‘Парламентарен институт’ одговара и пред Управувачкиот совет.

Актот за внатрешна организација и актот за систематизација на работните места во службата ги донесува генералниот секретар на Собранието, по предлог на советот на собраниската служба. Актите се применуваат по добиена согласност од претседателот на Собранието, а се доставуваат до Министерството за информатичко општество и администрација, заради информирање. Генералниот секретар формира совет на собраниска служба, како негово советодавно тело, кое изготвува функционална анализа; предлага акт за внатрешна организација и акт за систематизација на работните места во службата, изготвени врз основа

на функционалната анализа; предлага пополнување на работни места во службата преку интерен и јавен оглас; му помага на генералниот секретар во врска со функционирањето и координирањето на службата и врши други работи.

Постапките за пополнување работно место во стручната служба на Собранието се спроведуваат по претходно добиена согласност за обезбедени финансиски средства од претседателот на Собранието, во рамки на обезбедените средства во буџетот за Собранието и Годишниот план за вработување.

Реден број	Самостојност и независност на институцијата	Народниот правобранител	Судови
1.	Дали е потребна согласност од Министерството за финансии за Годишниот план за вработување во институцијата	НЕ	ДА
2.	Дали е потребна согласност од Министерството за финансии за ново поединечно вработување во институцијата	НЕ	ДА
3.	Дали е потребна согласност од Судскиот буџетски совет за преземање вработен преку постапка на мобилност во институцијата	НЕ	ДА

И во овој случај може да се види дека Собранието на Република Северна Македонија, со измениите на законите, обезбедило целосна самостојност во однос на донесувањето на акциите за внатрешна организација и систематизација, годишните планови, како и во однос на вработувањето и унапредувањето, односно не бара никаква согласност ниту од Министерството за финансии, ниту од која било друга институција. Доколку се земе предвид Аманџман XXV од Уставот на Република Северна Македонија, кој ја гарантира независноста и самостојноста на судовите, неопходно и нужно е Законите за судска служба да ги преземе истите законски решенија од Законите за Собранието, во однос на независноста во управувањето со човечките ресурси.

4. УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА СУДСКАТА СЛУЖБА ВО ОСТВАРУВАЊЕТО НА ПРАВАТА НА ГРАЃАНИТЕ

Со оглед на определбата на Република Северна Македонија за членство во Европската унија, од страна на Европската комисија, помеѓу останатите сегменти, редовно се следат и состојбите, постигнатиот прогрес, како и недостатоците и потребите од понатамошни реформи во правосудниот систем.

Имено, во Извештајот на Европската комисија за земјава, за 2018 година¹⁴, Извештајот на Европската комисија за земјава за 2019 година¹⁵ и Извештајот на Европската комисија за земјава за 2020 година¹⁶, се констатира добар напредок на земјава во делот на спроведување на реформите во правосудниот систем. Реформите во текот на овие години се спроведуваат врз основа на Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017- 2022, со Акциски план.¹⁷

Во Стратегијата за реформа на правосудниот сектор 2017-2022, со Акциски план, забележана е важноста и улогата на судската служба во остварување на ефикасноста на судството. При тоа се укажува и на потребата од јакнење на капацитетите на судската служба.¹⁸

Ова е сосема оправдано, со оглед дека судската служба претставува особено значаен елемент од правосудниот, односно судскиот систем, бидејќи вработените во судската служба се неминовно вклучени во процесите и активностите што се одвиваат во рамки на судовите. Од ова произлегува дека работата на судската служба има значајно влијание врз оцената на работата на судовите, а со тоа и врз оцената на функционирањето на правосудниот систем.

При анализата на напредокот на земјава, Европската комисија, помеѓу останатите сегменти, го оценува и напредокот во делот на правосудството и фунда-

14 Извештај за напредокот за 2018, линк: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-report.pdf>.

15 Извештај за напредок за 2019, линк: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf>.

16 Извештај за напредокот за 2020, линк: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

17 Стратегијата за реформи во правосудниот сектор 2017-2020, со Акциски план, линк: http://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents/Strategija%20i%20akciski%20plan_MK-web.pdf

18 Ibid

менталните права кои го вклучуваат принципот на владеењето на правото и човековите права, а за чие остварување од особено значење е постоењето на ефективен правосуден систем.¹⁹

Меѓутоа, без ефективна судска служба не би можеле да говориме за целосно ефективен правосуден систем, поради што неминовно се наметнува потребата значаен дел од реформата на правосудниот систем да биде насочен и кон реформа на судската служба.

4.1 Пристап до правда и пристап до суд од перспектива на судската служба

За остварувањето на правото на пристап до правда, односно правото на пристап до суд, неопходно потребно е постоење на ефикасна, независна, квалитетна, ефективна, достапна и некорумпирана судска служба на која граѓаните и веруваат. Процесот на изградба на ефикасна, независна, квалитетна, ефективна, достапна и некорумпирана судска служба на која граѓаните и веруваат, неминовно зависи од:

- a) **врската и комуникацијата помеѓу вработените во судската служба и граѓаните**, како странки во судски постапки, или/и адвокатите,
- b) **ефективната врска и комуникацијата помеѓу вработените во судската служба и судиите** во врска со исполнување на нивните дневни обврски, зависни од другите мандати,
- в) **капацитетот и ефикасноста на институциите**, односно соодносот на непоходните стручни судски служби и техничката структура.

Воспоставувањето на ефикасната врска и комуникацијата помеѓу вработените во судската служба и граѓаните, како странки во судски постапки, односно помеѓу судската служба и адвокатите, како застапници на граѓаните во судските постапки, е особено значајно во процесот на изградба на ефективна, квалитетна и независна судска служба. За сето оватреба да се има предвид и дека граѓаните, при остварување на своите права пред судовите, лично или преку нивниот полномошник (адвокат), неминовно доаѓаат во непосреден контакт со судската служба, без оглед на тоа дали станува збор за остварување права во рамки на граѓанска или кривична судска постапка, или пак станува збор за прибавување

¹⁹ Извештај за напредокот за 2020, линк: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/north_macedonia_report_2020.pdf

одредени уверенија или други потврди, кои, во рамки на својата надлежност, ги издаваат судовите. При тоа впечатокот и личното искуство на граѓаните, односно на адвокатите, при комуникацијата со вработените во судската служба има пресудно значење врз изградбата на довербата на јавноста во неа, а со тоа и на правосудниот систем во целина.

Имајќи го предвид горенаведеното, со цел јакнење на довербата на граѓаните во судската служба, неопходно е потребно да се воспостави ефикасна врска и комуникација на начин што истата ќе биде лесно достапна, едноставна, јасна, брза и ефективна. За оваа цел потребно е во судските простории да се обезбедат јасни и видливи насоки каде и со помош на кој службеник граѓанинот, односно адвокатот, може да ги оствари своите права кои бараат комуникација со судска служба.

Од особено значење за квалитетот на остварувањето на правото на пристап до суд е судските службеници да бидат соодветно обучени за својата работа да ја вршат брзо, ефикасно, квалитетно, непристрасно и професионално, при тоа обезбедувајќи еднаков третман на странките. Воедно, особено значајно е и да се воспостави систем на јасни етички правила, начела и стандарди за однесувањето на судските службеници во комуникацијата со граѓаните и адвокатите.

Освен што вработените во судската служба секојдневно воспоставуваат врски и комуникација со граѓаните и адвокатите во текот на извршувањето на своите задачи, истите, секојдневно остваруваат и врски и комуникација со судиите. Од ефикасноста на воспоставените врски и комуникацијата помеѓу судската служба и судиите, во голема мера зависи остварувањето на правото на граѓаните за пристап до суд.

Имено, вработените во судската служба воспоставуваат секојдневни врски и комуникација меѓу себе и со судиите и тоа како со вработените во судската служба кои се задолжени за извршување на работи од административен карактер, така и со вработените во судската служба кои се задолжени за извршување работи од стручен карактер²⁰.

Од особено значење за остварувањето ефикасна врска и комуникација помеѓу судиите и вработените во судската служба е спроведувањето соодветна профе-

20 Секојдневната работа и постапувањето на судијата, почнувајќи од физичко прибавување на списите за предметите за судење, организацијата и спроведувањето пропратните административни и други дејствија неопходни за текот на судската постапка, изготвување писмена, подготовка на судски одлуки и други писмена и слично, вклучува одреден вид соработка и асистенција од одредени вработени во судската служба.

сионална обука на судската служба со цел побрзо, поефикасно и поефективно одвивање на процесите и активностите при извршувањето на секојдневните задачи и обврски. Воедно, особено значајно претставува воспоставувањето систем на јасни етички правила, начела и стандарди за однесување на судските службеници во комуникацијата со судиите.

Резултатите од работењето на судска служба несомнено во голема мера зависат и од расположивите капацитети и техничката инфраструктура. Имено, обезбедувањето ефикасна, независна, квалитетна, ефективна, достапна и некорумпирана судска служба на која граѓаните и веруваат, е тешко остварливо, доколу не се обезбедат соодветни човечки капацитети со соодветна статусна и финансиска мотивираност и соодветна техничко-информатичка поддршка во смисла на изградба на соодветна техничко-информатичка инфраструктура.

4.2 Принципот на пристап до суд, согласно со Европската конвенција за заштита на човековите права

Правото на правично судење е вградено во текстот содржан во член 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права. Првиот став од член 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права се однесува на граѓанските и кривичните постапки, а вториот и третиот став се однесуваат претежно на кривичните, иако под одредени околности истите можат да се применат и во граѓанските постапки.

Имено, согласно со член 6, став 1 од Европската конвенција за заштита на човековите права, предвидено е дека: ***“Секој има право правично и јавно, во разумен рок, пред независен и нејприсирасен, со закон воспоставен суд, да му бидат разгледани и утврдени неговите граѓански права и обврски, или основаноста на какви било кривични обвиненија против него. Пресудата се изрекува јавно, а новинарите и публиката можат да бидат исклучени за време на целата или на дел од постапката во интерес на моралот, јавниот ред или националната безбедност во едно демократско општество, кога тоа го наложуваат интересите на малолетник или заштитата на приватниот живот на страните во спорот, или кога тоа судот го смета за неопходно, затоа што во посебни околности публицитетот би можел да им нанесе штета на интересите на правдата.”***²¹

21 Европска конвенција за заштита на човековите права, линк:https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_MKD.pdf

Европскиот суд за човекови права, во пресудата во случајот *Perez v. France*, утврдил дека: „... *правото на правично судење има значајно место во секое демократско општество и нема оправдување за рестриктивно интервентирање на член 6, став 1 од Конвенцијата.*“²²

Согласно со богатата судска практика на Европскиот суд за човекови права, правото на правично судење, уредено во член 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права, опфаќа повеќе аспекти, меѓу кои: правото на пристап до суд, истрага во присуство на обвинетиот, ослободување од самоинкриминирање, еднаквост на оружјата, право на постапка во која се спротивставени двете страни, образложена пресуда.

Правото на пристап до суд е вградено и во домашниот правен систем. Имено, правото на пристап до суд е уредено со одредбите од член 5 и член 6 од Законот за судовите.

Согласно со член 5 од Законот за судовите предвидено е дека: *“Пред судовите се заштити слободите и правата на човеки и граѓанино и правата на другите субјекти во Република Македонија. На граѓанино и другите правни субјекти им се гарантира судска заштита во однос на законитоста на поединечните акти на организациите на државната управа или на организации и други органи што вршат јавни овластувања”,* додека, согласно со член 6 од истиот закон, предвидено е дека: *“Секој има право на еднаков пристап пред судот во заштитата на неговите права и правно заснованите интереси. При одлучувањето за граѓанските права и обврски и при одлучувањето за кривичната одговорност, секој има право на правично и јавно судење во разумен рок, пред независен и непристрасен суд, основан со закон. Никому не може да му биде ограничен пристапот пред судовите во заштитата на основните права и слободи поради недостиг на материјални средства.”*

Меѓутоа, за правото на пристап до судовите ефикасно да се остварува не е доволно да постои само декларативно, односно да е напишано во закон, туку е **неопходно истото да биде и практично остварливо.**

Европскиот суд за човекови права, во повеќе свои пресуди, утврдил постоење повреда на правото на пристап до суд од судовите во Република Северна Македонија.

22 COUNCIL OF EUROPE, EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, CASE OF PEREZ v. FRANCE (Application no. 47287/99), STRASBOURG, 12 February, 2004, параграф 64, линк:<https://www.legal-tools.org/doc/c90557/pdf/>

Имено, во случајот *Dermerdzieva and others v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia*, барањето за вонредно преиспитување на правосилна пресуда од Врховниот суд било отфрлено по грешка, затоа **што на Врховниот суд не му биле доставени сите списи во предметот, вклучително и повратниците од кои можел да се види точниот датум на достава на последната пресуда** од Апелациониот суд, до жалителите. Барањето за вонредно преиспитување на правосилна пресуда, поднесено од жалителите, од страна на Врховниот суд било отфрлено како ненавремено и Врховниот суд воопшто не се впушил во мериторно одлучување по однос на истото, што, според судот, резултирало со повреда на член 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права, односно на правото на пристапот до суд, предвидено во истиот.²³

Во случајот *Fetaovski v. The Former Yugoslav Republic of Macedonia*, иако жалителот поседувал копија од жалбата на која со печат бил потврден датумот на прием во судот, од која можело да се утврди дека жалбата е навремено изјавена, сепак судот одлучил истата да ја отфрли како ненавремена. Во текот на постапката, Апелациониот суд повеќе пати списите на предметот административно ги враќал до првостепениот суд, со напомена дека треба **да се утврди точниот датум кога била изјавена жалбата од страна на жалителот**. Меѓутоа, постапката завршила на тој начин што жалбата била отфрлена како ненавремена, пред сè земајќи го предвид датумот кој бил заведен во деловодната книга на судот. Европскиот суд за човекови права нашол дека тоа што судовите не ја разгледале жалбата во нејзината суштина и не дале ниту издржано образложение за отфрлањето на истата, резултирало со повреда на правото на пристап до суд.²⁴

Од погоренаведените случаи произлегува дека, иако крајниот исход на постапката зависи од одлуката на судот, сепак **одредни активности и дејствија во кои е вклучена работата на судската служба имаат значајно влијание врз остварувањето на правото на граѓаните на пристап до суд**, како што се, на пример: доставата на судските списи и соодветната евиденција на истите, приемот на списите во судот и нивната соодветна евиденција во уписниците на судот и слично.

23 COUNCIL OF EUROPE, EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, CASE OF DEMERDŽIEVA AND OTHERS v. THE FORMER YUGOSLAV REPUBLIC OF MACEDONIA(Application no. 19315/06), STRASBOURG , 10 June 2010, линк:<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2219315%2F06%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-99102%22%2D%22%7D>

24 COUNCIL OF EUROPE, EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, CASE OF FETAOVSKI v. THE FORMER YUGOSLAV REPUBLIC OF MACEDONIA(Application no. 10649/03), STRASBOURG , 19 June 2008, линк: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2210649%2F03%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-87094%22%2D%22%7D>

Имајќи го предвид наведеново, не е спорно дека работата на судската служба посредно, но и непосредно влијае врз остварувањето на правото на граѓаните на пристап до суд.

4.3 Перцепција на граѓаните на ефикасноста и ефективноста на судската служба

Мислењето на јавноста за работењето на судската служба е од особена важност, затоа што **јавното мислење, од една страна, треба да придонесе за лоцирање на слабите страни во работењето**, а од друга страна, истото да е **основа за изнаоѓање решенија за надминување на слабите страни**, а сè во насока на зголемување на ефикасноста и ефикасноста во работењето.

Јавноста не е секогаш доволно запозната што работи судската служба. Од ефикасноста и ажурноста на судската служба зависи дали граѓаните брзо и навремено ќе ги добијат сите информации за предметите што се водат во судот, а исто така, издавањето потврди и уверенија директно зависи од работата на судската служба.

Со цел добивање мислење од јавноста за работата на судската администрација, спроведена е телефонска анкета за испитување на јавното мислење во однос на перцепцијата на граѓаните за нејзината ефикасност и ефективност во рамките на проектот „Заедничка заложба за подобри достигнувања во судството“. Анкетата е спроведена од 7 до 17 октомври, 2019 година, кај 1200 испитаници на возраст над 18 години.²⁵ Интересен е податокот дека нешто повеќе од 1/5 од испитаниците, односно 21,2%, биле во суд во последните 3 години. Од испитаниците кои биле во суд во последните 3 години, 69,3% учествувале во судска постапка, 24,4% биле за издавање документ, додека 5,9% биле за учество во судска постапка и за издавање документ.

4.3.1 Професионалнос̄и и с̄иручнос̄и

Врз основа на резултатите од спроведената анкета во однос на професионалноста и стручноста на судската администрација, **една четвртина** од испитаниците

25 Испитување на јавното мислење во однос на перцепцијата на граѓаните во поглед на ефикасноста и ефективноста на судската администрација, Центар за правни истражувања и анализи и Институт за човекови права, 2020. Достапно на <https://ihr.org.mk/mk/novosti/ispituvanje-na-javnoto-mislenje-vo-odnos-na-percepcijata-na-graanite-vo-pogled-na-efikasnost-i-efektivnost-na-sudskata-administracija>

се многу незадоволни од професионалноста и стручноста, и овој процент на незадоволни граѓани ги вклучува како **граѓаните кои биле во судот** по некој документ, **така и граѓаните кои не биле во судот**. Ваквата перцепција не ја одразува реалната слика за работењето на судската служба.

4.3.2 Ажурносѝ

Од граѓаните кои биле лично во судот за да им се издаде документ, речиси половината, односно **45,5% се задоволни од ажурноста на судот** при издавањето на документот. **Незадоволни се само 24,7%**. Врз основа на ова, а имајќи во предвид дека издавањето документи, односно уверенија, потврди и сл. е исклучиво поврзано со работата на судската администрација, може да се заклучи дека судската администрација навремено и ажурно ги извршува своите работни обврски.

4.3.3 Услови за работа

Врз ефикасноста и ефективноста на судската администрација исто така влијаат и условите во кои таа ги извршува своите работни задачи, па речиси **1/4 или 24,2%** од испитаниците што биле во суд сметаат дека условите, **пристапот до судот и службите се соодветни и задоволителни**, дека се **делумно** задоволителни сметаат **43% од испитаниците**, а приближно **1/3, или 32,8%** од испитаниците сметаат дека условите **не се соодветни и задоволителни**. Дека условите во кои работи судската администрација се задоволителни, сметаат испитаници кои имаат до 39 години возраст.

4.3.4 Одговорносѝ

Од граѓаните кои биле во суд, **1/4 односно 25,3%** сметаат дека судската администрација својата работа ја извршува **одговорно**, **40,9%** сметаат дека судската администрација **делумно одговорно** ја извршува својата работа, а **30,1%** сметаат дека судската администрација е **неодговорна**.

4.3.5 Приписоци и влијанија

Во однос на тоа дали има притисоци и влијанија врз работата на судската администрација, **3/4, односно 75,3% сметаат дека постојат надворешни притисоци** што влијаат на работата на судската администрација.

4.3.6 Дискриминаџорско или нејпрофесионално однесување

На прашањето дали граѓаните, при доаѓање во суд, се соочиле со дискриминаџорско или непрофесионално однесување од страна на вработен во судот, околу **38%** од испитаниците што биле во суд **се соочиле со тоа**, додека **60,2% немале такво искуство**. Исто така, многу мал процент од испитаниците, односно **7,5%** имале ситуација во кои им **бил побаран подарок или пари од** вработен во судската администрација.

4.3.7 Транспарентноста

Во однос на транспарентноста во работењето на судовите, кај **40,9%** од граѓаните преовладува мислењето дека **судовите се нетранспарентни**, а **16,6% дека се транспарентни**. Најголем дел од граѓаните сметаат дека судството во РСМ не работи во интерес на граѓаните. Ваквото мислење особено преовладува меѓу повозрасните категории граѓани.

* * * *

Имајќи ги предвид мислењата на граѓаните можеме да заклучиме дека **перцепцијата на граѓаните за работата на судската администрација не е на задоволително ниво**, за што влијаат повеќе фактори. Еден од битните фактори што влијае на таквата перцепција е и **нетранспарентноста**, односно **немањето доволно информации** за јавноста, односно за граѓаните, **за тоа што работат судовите, односно што работат судиите, а што судската служба, кои работи ги извршува судската администрација**, со какви проблеми се соочува во своето работење итн. Доколку сите овие аспекти од работењето на судската администрација и се познати на јавноста, најверојатно и нивното мислење за работата на судската администрација би се променило. Интересен е фактот дека мислење за работата на судската администрација даваат и граѓани кои воопшто не дошле во судот, кои немале контакт со судски службеници и тие најчесто даваат негативно мислење. Може да се заклучи дека меѓу граѓаните генерално преовладува негативно мислење за работата на судската администрација, како и за администрацијата во другите власти (извршната и законодавната).

Заради надминување на ваквите состојби, судовите, пред сè, треба да работат на запознавање на граѓаните и јавноста со својата работа, со што ќе направат чекор

кон **менување на перцепцијата** за работата на судската служба. **Отворените денови**, кои се одржуваат во судовите по повод Европскиот ден на правдата, можеби се првиот чекор за запознавање на граѓаните со работата на судската служба, каде што, во рамките на одбележување на тој ден, може да се повикаат граѓаните да го посетат судот и да се запознаат со работата, како на судиите, така и на судската служба. Граѓаните најчесто имаат интерес, **како јавност, да присуствуваат на судењата** и најверојатно од таму најмногу ја црпат перцепцијата за работата на судската служба, која пак, на судењата, најмалку доаѓа до израз, каде што освен работата на дактилографот, како записничар, граѓаните не можат да ја видат работата на другите службеници. Затоа е потребно да се организираат повеќе трибини и отворени денови, на кои граѓаните, а особено **младите, би поминале еден ден во судот и би ја следеле работата на судската служба** и на тој начин би ја почувствувале атмосферата во која работи судската служба и обемот на работа со кој се соочува, проблемите и предизвиците во работењето на судските службеници, па врз основа на тоа во иднина би граделе свое мислење за работата на судската служба. Исто така треба да се работи и на **промоција на настаните и активностите на судската служба**, како на пример **организираните посети за деца во основното образование**, а имајќи ги предвид **медиумите кои ги користат младите**, како facebook и други, настаните да се објавуваат преку истите.

Исто така, треба да се работи и на **едукација на вработените во судската служба**, со што би се променил начинот на размислување, кој, за жал, преовладува кај одредени вработени во судската служба, дека „странката треба да чека“, „може да дојде и утре“ во начин на работење дека „ние сме сервис на граѓаните и треба да бидат веднаш услужени“. Едукацијата треба да оди во насока дека **странката треба да ја заврши работата со едно доаѓање до суд**, со што задоволството и довербата на граѓаните ќе се подигнат на највисоко ниво. Треба да има и задолжителни обуки за делот на однесување на вработените (професионалност, етика) или официјален пишан документ од кој јасно ќе произлегува начинот на постапување со странки.

Судовите треба особено да имаат **соработка со средните стручни училишта и факултетите**. Таквата соработка треба да биде во насока учениците и студентите да извршуваат **практика во судовите** и со тоа директно да ја почувствуваат работата на судската служба. Вака востановената практика, во иднина би придобила

нела да се промени мислењето за работењето на судската служба, затоа што тие ученици и студенти кои директно ќе учествуваат во работата во судот, ќе имаат свое искуство за работата во судовите, а преку контакти со останатите граѓани ќе можат тоа свое искуство, во позитивна смисла, да им го пренесат на другите.

4.4 Ефикасноста и ефективноста од аспект на судската администрација

Освен истражувањето на јавното мислење на граѓаните, за ефикасноста и ефективноста на судската администрација е спроведено и истражување врз основа на анонимна анкета на судската администрација. Анкетирањето е спроведено во периодот од јуни до октомври 2019 година преку прашалници од сите судови и од судската администрација. Во анонимната анкета учествувале 1162 испитаници кои дале одговори на прашањата од прашалниците. И оваа анкета е спроведена во рамки на проектот „Заедничка заложба за подобри достигнувања во судството“.

4.4.1 Ефикасноста на судската администрација

Врз основа на анкетата, на прашањето ‘како судската администрација ја оценува ефикасноста при извршувањето на секојдневните обврски’, **73,5%** од испитаниците **сметале дека се целосно ефикасни** при извршувањето на секојдневните работни обврски. Кај ова прашање најмногу може да се види разликата во перцепцијата на граѓаните за работата на судската администрација и мислењето на судската администрација за својата работа. Судските службеници одговориле дека ‘во своето работење многу често и понекогаш се соочуваат со стресни ситуации и работа под притисок и дека сето тоа влијае на намалувањето на нивната ефикасност во работата’.

4.4.2 Функционална организација

На прашањето ‘дали работата во судските оддели и писарниците е добро и функционално организирана’, судската администрација **во Врховен суд, и тоа 60,6%**, смета дека работата во судските оддели и писарниците е **добро и функционално организирана**, за разлика од **48,9% од** испитаниците во **Управниот и Вишиот Управен суд**. По апелациски подрачја, 57,6% од апелациското подрачје Штип, 52,2% од апелациското подрачје Битола, 51,8% од Апелациското подрачје Скопје и 50% од апелациското подрачје Гостивар сметаат дека работата

во судските оддели и писарници е добро и функционално организирана. Од ова произлегува дека 52,8% од судските службеници, од сите судови, сметаат дека работата на судските оддели и писарници е добро и функционално организирана.

4.4.3 Внатрешна комуникација во судови

На прашањето 'дали подобрената внатрешна комуникација **помеѓу вработените во судот** придонесува за зголемување на ефикасноста, одговорноста и транспарентноста во работењето, 78,5% од испитаниците одговориле дека влијае на ефикасноста и ажурноста, а дури 84,34% сметаат дека соработката помеѓу судиите и судските службеници влијае врз ефикасното работење во судот. Во однос на меѓусебната комуникација на **судските службеници, од различни судови**, со цел размена и воедначување на судската практика, најмногу испитаници одговориле дека понекогаш, многу ретко, или никогаш не комуницираат со судски службеници од други судови заради размена и воедначување на судската практика.

4.4.4 Независноста и одговорноста на судските службеници

Во однос на независноста на судските службеници во работата, најголем број од судските службеници во судовите, односно 33,65%, одговориле дека се целосно независни во својата работа. Судските службеници сметаат дека одговорно ја извршуваат својата работа и дека се целосно одговорни. Со ваков одговор се произнеле 52,93% од службениците во судовите.

4.4.5 Техничка опременост

Во однос на техничката опрема и опременоста и дали таа влијае на извршувањето на работните задачи, **55,85%** од судските службеници одговориле дека **постојечката техничка опрема ги задоволува нивните потреби во работењето**.

4.4.6 Транспарентност

Во однос на транспарентноста во работењето и дали работењето на судската администрација е доволно транспарентна за странките и јавноста, **42,8% од** судската администрација сметаат дека нивното работење и постапување е **доволно транспарентно** за странките и јавноста, а **39,5% сметаат дека е не-транспарентно**. На прашањето 'дали транспарентноста на судот ќе има влијае

врз зголемувањето на довербата на странките кон судот²⁶, 63,9% одговориле дека ќе има влијание.

4.4.7 Број на вработени

Голем дел, односно **65,25% од судската администрација смета дека во судовите има потреба од дополнителен кадар** кој ќе придонесе за ефективно извршување на работните задачи.

* * *

Во однос на **бројот на вработени**²⁶ во судовите, односно во судската служба, истиот е предвиден во Правилникот за внатрешна организација и систематизација на работните места. Бројот на судската служба, во моментов, го определува секој суд, односно претседателот на судот самостојно и нема официјални критериуми за определувањето на бројот на вработени во судската служба, освен за судската полиција, каде бројот на судска полиција е определен од Министерството за правда. Дадени се одредени насоки, врз основа на направени анализи, од Судскиот буџетски совет, дека на секој судија треба да има по еден дактилограф и 0,6 други вработени во судската администрација и секој судија да има еден стручен судски службеник. Од страна на Советот на судска служба, кој дава мислење за правилниците за внатрешна организација и систематизација на работните места во судовите, дадени се одредени насоки за раководните судски службеници, но сепак утврдувањето на бројот на вработени во судската служба е оставено на слободна проценка на секој суд. Заради надминување на ваквата состојба, а заради објективност, врз основа на критериуми, утврдување на бројот на вработените во судската служба, потребно е да се пропишат критериуми врз основа на кои ќе се утврди потребниот број во судската служба (службеници) во судовите. Критериумите за утврдување на бројот на вработени во судската служба треба да биде по повеќе основи и тоа на пример, според бројот на судии, обемот на работа, надлежноста и според бројот на предмети кои судот ги има во работа.

Во одредени судови има голема разлика помеѓу бројот на судската администрација и бројот на судии, па така бројот на стручни судски службеници се

26 Повеќе за вработувањето и унапредувањето на судските службеници во деловите: Пополнување на работни места на судските службеници, Унапредување на судските службеници и Мобилност на судските службеници.

движи од 0,36 до 2,50 вработени по судија, а бројот на вработени во судската администрација се движи од 0,71 до 9,00 вработени по судија²⁷. Податоците за моменталната состојба на судската администрација, по број на судии, е врз основа на анализата и податоците од Судскиот буџетски совет, со состојба на вработените во судовите на 30.6.2020 година.

27 Во моментот, во поголем број од судовите, особено во судовите со проширена надлежност, еден судски службеник извршува повеќе од една работа, а особено се оптоварени судските службеници од писарниците. проблемот што во моментот има најмногу влијае на ефикасноста и ефективоста на судската администрација е заради недоволната мотивација, односно неможноста од напредување на судската служба. Имено, испразнетите работни места на судските службеници со повисоки звања, не се пополнуваат со интерен оглас, па така работните задачи на службенците со повисоки звања ги извршуваат судските службеници со пониски звања. Особено е честа појавата работни задачи на судски службеник со звање 'Помлад судски референт' да извршува работни задачи на судски службеник со звање 'Самостоен судски референт'.

5. ПРОБЛЕМИ И НЕДОСТАТОЦИ ВО РАБОТАТА НА СУДСКАТА СЛУЖБА, ОД АСПЕКТ НА ЕФИКАСНОСТ, ЕФЕКТИВНОСТ И ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРИНЦИПОТ НА ПРИСТАП ДО СУД (Е-СУДСТВО)

Во моментов, согласно со важечките законски прописи, за да се отпочне постапка пред суд потребно е физички, на шалтер, да се поднесе иницијален акт (тужба, предлог, обвинителен акт, приватна кривична тужба), поднесок или барање, за што е потребно странката или нејзиниот полномошник лично да дојде во судот. Најголема потреба на граѓаните за доаѓање во судот е за да добијат уверение или потврда што им се потребни за остварување на некое право (вработување, школување, патување, посвојување и сл.). За ваквите барања граѓаните мора лично да дојдат во судот за да го добијат потребното барање и тоа еднаш за поднесување на барањето и друг пат за да го подигнат издаденото уверение или потврда. Со ваквиот начин на работа граѓаните мора да бараат отсуство од работа или да ангажираат полномошник, што ги чини пари и време.

5.1 Електронска достава на барања и други документи од странки

И покрај законските прописи, во судовите не е овозможено странките, адвокатите и граѓаните, иницијалните акти, поднесоците и барањата да ги поднесуваат електронски. **За време на вонредната состојба**, прогласена поради вирусот КОВИД-19, во судовите се овозможи граѓаните **електронски да ги поднесуваат барањата** за издавање уверенија и потврди, како не би доаѓале во судовите, но подигањето на истите се вршеше со лично доаѓање во судот. Исто така, за време на вонредната состојба, на странките, полномошниците и адвокатите им беше овозможено **писмената упатени до судот да ги доставуваат по електронски пат**. За оваа цел во судовите беа отворени нови е-маил адреси, или пак писмената се доставуваа на постојните е-маил адреси на судовите. Со завршувањето на вонредната состојба, оваа практика се укина. **Во моментов електронската достава од странки, адвокати и граѓани кон судот не функционира (кај дел од судовите)**. Практиката на доставување барања за издавање уверенија и потврди по е-маил, како што беше за време на вонредната состојба, треба

да се прифати и да се регулира во Судскиот деловник, со што ќе се овозможи граѓаните електронски да доставуваат барања за уверенија и потврди.

5.2 Плаќање преку ПОС терминал

Во сите судови не постои можност за плаќање на судските такси во судот преку ПОС терминали, со што странките, за да ја платат судската такса, мора да одат во банка, а со тоа губат време, од една страна, а од друга страна, се јавува незадоволство од недоволната техничка опременост на судовите, која би требало да им ја олесни пристапноста до судот.

За надминување на ваквата состојба потребно е во **Судскиот деловник да се предвиди** во секој суд задолжително да се **постави ПОС-терминал**, преку кој, на брз и едноставен начин странките би ги плаќале судските такси.

5.3 АКМИС

Во судовите **заведувањето на предметите и целокупната постапка по предметите** се врши преку програмот АКМИС (автоматизиран компјутерски систем за управување со судските предмети). Судските службеници своите работни задачи ги извршуваат на компјутер, на програмот АКМИС, па ваквиот начин на работа, од една страна, им ја олеснува работата, но од друга страна, при појава на технички проблеми и намалена брзина на работењето на АКМИС, заради тоа што секојдневно на истиот му се зголемува базата на податоци, понекогаш доведува до тоа да се чека подолго време за да се провери одреден податок и истиот да и се соопшти на странката.

5.3.1 АКМИС - Техничка опрема

Напредокот на информатичката технологија за кратко време доведува до **застарување на техничката опрема**, а особено на персоналните компјутери, кои, поради своите карактеристики, се позабавени и често се случува да не може да ги поддржат антивирусните програми, со што се нарушува безбедноста на податоците во АКМИС. Од страна на Судскиот буџетски совет секоја година се одвојуваат средства за набавка на нови компјутери во судовите, **но поради ограничениот буџет, не секогаш може да се заменат сите компјутери кои се со послаби карактеристики**. Поради ваквата состојба судските службеници, не

по нивна вина, се помалку ефикасни, затоа што треба да чекаат подолго време за да проверат некој податок, да извршат електронска достава или да заведат предмет.

5.3.2 АКМИС - Обуки

За користење на програмот АКМИС **беа спроведени обуки на сите судски службеници, а исто така обуки посетуваа и информатичарите**. Обука на нововработени судски службеници врши информатичарот, а своето искуство во работењето со АКМИС им го пренесуваат и судските службеници со подолго работно искуство.

5.3.3 АКМИС – Човечки ресурси

Најголем проблем со примената на информатичката технологија **е недостатокот на човечки ресурси**. Програмот АКМИС постојано се надоградува. На барање на судовите, се воведе задолжително скенирање на сите списи, заради формирање на електронско досие на предметите, со што се зголемија обврските на судските службеници. Во судовите **не се овозможи вработување на службеници кои исклучително ќе вршат скенирање на списите**, па скенирањето го вршат постојните судските службеници. Со тоа во значителна мера се зголемуваат обврските, а аналогно на тоа се намалува ефективностa и ажурноста, затоа што судските службеници вршат и други работи, покрај скенирањето.

Исто така, во голем дел од судовите, **особено во судовите со проширена надлежност**, кои имаат поголем број судии и вработени во судската служба **има само еден информатичар**, кој нема реални можности, доколку се јават технички проблеми кај повеќе судии и вработени, истите да ги реши веднаш. Ова доведува до неможност за постапување, како од страна на судиите, така и од страна на судските службеници, а со тоа и намалување на ефикасноста и ажурноста при постапувањето. Во одредени судови, во моментов, заради **престанок на работниот однос, нема вработено информатичар**, па не ретко информатичар од еден суд оди да работи и во друг суд. Ваквиот проблем особено доаѓа до израз кога информатичарот користи годишен одмор или боледување, па судот, во тој период, е без информатичар. Постапката за пополнување на работните места кои се испразнети е долга и судовите многу тешко добиваат согласност за вработување судски службеници на определено работно време,

за работни места за кои имаат итна и неопходна потреба, како што е примерот со информатичарите.

5.3.4 АКМИС – елекџронска достава до странките

Преку програмот АКМИС постои можност **писмената електронски да се доставуваат до странките**. За да може да се реализира оваа можност **потребно е странката да има регистрирано електронско сандаче** на порталот за електронска достава кој е во рамки на програмот АКМИС. Доколку странката има регистрирано електронско сандаче, судските службеници писмената (покани, одлуки, поднесоци, тужби, жалби и др.) на странките ги доставуваат електронски. Ваквиот начин на доставување на судските писмена во многу ја **олеснува работата на судските службеници од една страна, а од друга страна се зголемува ефикасноста и ажурноста во работењето**. Со примена на електронската достава, од една страна, судските писмена се доставуваат веднаш по верификацијата, односно приемот, а од друга страна, доставата секогаш е уредна и лична, па судот нема обврски да прави дополнителни трошоци за вршење повеќе достави до странката како би примила лично, што е случај кога се доставуваат писмената до странките кои немаат регистрирано електронско сандаче. На овој начин, со вршење на електронска достава, се избегнуваат и трошоци за пошта или плати за судски службеници-доставувачи, со што се јавува и заштеда на парични средсва во судскиот буџет.

5.3.5 АКМИС – Постапување по писма за издавање уверенија

Заради зголемување на ефикасноста и ажурноста на судовите, особено **во постапки кои не значат решавање спорни прашања и носење судска одлука**, таквите постапки треба да се дадат на **постапување на стручните судски службеници**. Во моментот издавањето на уверенија од кривичната евиденција (дека нема забрана за вршење професија, дејност или должност, дека нема во сила обвинителен акт или дека е донесена неправосилна осудителна пресуда и други уверенија) и од казнена евиденција, како и во голем дел од судовите - потврди дека не е одземено родителското право и дека не е одземена деловната способност, се издаваат од страна на судиите. Проверките во АКМИС за лицето кое бара уверенија и потврди се врши од страна на судските службеници и по извршената проверка и изготвеното уверение или потврда, судијата само ги потпишува. Постапувањето на судските службеници за да се издаде уверение или потврда им одзема време, за проверка во АКМИС и изготвување на ак-

тот, што граѓанинот не го гледа, па и од тука е евентуалната перцепција дека судската служба е неефикасна и неажурна. Со измена на Судскиот деловник и законските прописи, треба да се овозможи, по барањата за издавање уверенија од кривична и казнена евиденција и потврди да постапуваат раководни судски службеници. Со ова **ќе се зголеми ефикасноста и ажурноста на судот** при вршењето на овие работи, затоа што често се случува судијата кој треба да го потпише уверението или потврдата да е на судење, па странката треба да чека да се заврши судењето за судијата да го потпише актот, по и оттука се јавува и незадоволството. Доколку овие уверенија и потврди би ги потпишувал раководен судски службеник (дипломиран правник, со положен правосуден испит), од една страна, побрзо и понавремено би се издавале овие документи, а од друга страна, преку интерен оглас, би се унапредиле стручните судски службеници. Во овој случај задоволни ќе бидат пред сè граѓаните на кои, за кратко време, неколку часа, ќе им се издаде потребниот документ, а ќе се зголеми и мотивацијата кај стручните судски службеници. Исто така и судиите ќе се ослободат од предметите што не вклучуваат судење и ќе може повеќе време да посветат на постапување по предметите што им се во работа.

5.3.6 АКМИС – Доставка до Основното јавно обвинителство

Програмот АКМИС овозможува да се врши достава по електронски пат и до Основното јавно обвинителство, но на барање на Основното јавно обвинителство, со образложение дека тие **не се технички и кадрово подготвени да примаат писмена по електронски пат**, доставата не се врши електронски.

5.4 Доставка на електронски писмена до суд

Во **Судскиот деловник** е предвидено дека **писмената кои се електронски доставени до судот се примаат во секое време**, доколку се обезбедени услови за таков начин на прием и е предвидена процедура по која странката може да доставува писмена по електронски пат. Во моментот во судовите електронски од странките **се примаат само поднесоци, најчесто за одлагање, и тоа на официјалната мејл адреса на судот, а иницијални акти, докази и поднесоци по предметите не се примаат**. Во Судскиот деловник е предвидено дека поднесоците и прилозите кои се електронски доставени, а кои треба да се достават до спротивната странка која, согласно со закон не е обврзана да има електронско сандаче, да му се предаваат на судот во доволен број примероци за спротивната

странка. Според ова и покрај тоа што електронски ќе се достави иницијалниот акт со прилози (докази), странката повторно треба лично, до судот, во хартиена форма, да ги достави документите.

За да се надмине ваквата состојба и да им се овозможи на странките во постапката да можат електронски да ги доставуваат иницијалните акти со поднесоци, потребно е да се направат **измени во Судскиот деловник** со кои ќе се предвиди кој ќе ги сноси трошоците за печатење на иницијалните акти и докази кои треба да се достават до спротивната странката за која во моментот на поднесување на тужбата подносителот нема сознанија дека има регистрирано електронско сандаче. За решавање на овој проблем најнапред треба да се определи колку ќе чини печатењето на една страница и кој ќе ги поднесува трошоците за тоа печатење.

Во моментот странката која доставува иницијални акти и докази во судот ги доставува во доволен број примероци и тоа, за судот и за спротивната странка. Аналогно на ова и трошоците околу печатењето на документите доставени по електронски пат треба да бидат на товар на странката која ги доставува и тие трошоци треба да се уплаќаат на сметка на судот, како материјални трошоци, за да може судот да ги искористи за набавка на хартија и тонери.

5.5 Придобивки од интероперабилност помеѓу судовите и останатите институции - моментални слабости и предизвици

Во моментот се регистрирани **мал број корисници на електронски сандачиња од државните институции** со кои судот има постојана комуникација, како што е Министерството за внатрешни работи од каде што се доставуваат барањата за поведувања прекршочна постапка, Централниот регистар и Комуналните претпријатија, Државното правобранителство, Центарот за социјални работи и другите државни и општински институции. Мал дел од овие институции, освен во одредени судови, се регистрирани корисници на електронски сандачиња. Тоа доведува до побавно вршење на доставата, бидејќи истата се врши преку пошта или преку судските доставувачи. Ова значи, ако при електронската достава судот нема трошоци при вршење на достава по пошта и преку судските доставувачи, освен материјални трошоци, дека се трошат и човечки ресурси за да се достави писменото до седиштето на овие институции.

Ваквата состојба, државните институции и комуналните претпријатија да немаат регистрирано електронско сандаче, произлегува и од **непостоењето законска обврска за регистрација на електронско сандаче**. За надминување на оваа состојба, а со цел да се овозможи функционирање на е-судството, потребно е да се изменат законските прописи во насока секоја државна институција, комунално претпријатије, адвокати, нотари и др. задолжително да имаат регистрирано електронско сандаче преку кое судот ќе ја врши доставата.

Исто така, во моментот **ниту еден суд нема регистрирано електронско сандаче преку кое би примал писмена од другите судови**. Потребата секој суд да има електронско сандаче е особено неопходна заради ажурирање на податоците од кривичната евиденција. Согласно со Судскиот деловник, судот има обврска, во рок од 3 дена од денот на донесувањето на одлука за одобрување на обвинителниот акт и во рок од 3 дена од денот на донесувањето на неправосилна осудителна пресуда, да го извести судот надлежен да ги издаде податоците според местото на раѓање на обвинетиот. Ова е потребно затоа што судот надлежен за издавање податоци од казнената евиденција има податоци дали за барателот на уверението се води постапка пред друг суд. По правосилноста на одлуката првостепениот суд кој ја донел одлуката е должен, во рок од 15 дена, да го извести судот според место на раѓање на обвинетиот, заради бришење на податоците од кривичната евиденција. Во моментот ваквите податоци се доставуваат по пошта и најчесто се надминуваат предвидените рокови од објективни причини за достава, па странките може да го искористат тој рок и да добијат уверение во кое нема да им се евидентира обвинителниот акт или неправосилната осудителна пресуда по која тече постапка пред друг суд. Кога доставата би се вршела електронски, со верификацијата на одлуките, истиот ден, судот кој е надлежен според местото на раѓање на обвинетиот, би ги имал податоците.

И за надминување на оваа состојба е потребно **измена во Судскиот деловник** каде ќе има задолжение секој **суд да регистрира електронско сандаче** преку кое ќе се врши достава за податоци од кривичната евиденција. Исто така, како решение за овој проблем е **воведувањето на Централен регистар, како во казнената евиденција**, каде судовите преку АКМИС ќе ги внесуваат податоците потребни за издавање на уверенија од кривичната евиденција.

Во рамки на реализација на проектот за интероперабилност, од 1.1.2015 година, судовите ја превземаат казнената евиденција од Министерството за внатрешни работи. **Сите податоци од казнената евиденција се наоѓаат во една база на податоци, на посебен софтвер кој е поврзан со програмата АКМИС**. Преку

програмот АКМИС, по правосилноста на одлуката, податоците за осуденото лице веднаш се внесуваат во казнената евиденција и истите може да ги гледа не само судот во кој е донесена одлуката, туку и судот на чие подрачје осудениот има место на раѓање. Ваквиот начин на внесување на податоците во казнената евиденција во многу им ја олеснува работата на судските службеници, затоа што директно, преку програмот АКМИС, навремено и ажурно се внесуваат податоците во казнената евиденција.

За граѓаните кои бараат податоци од кривична и казнена евиденција во моментот најголем проблем е што **уверенијата и потврдите се издаваат од судот според место на раѓање на барателот**. Ова значи дека граѓаните треба да патуваат и по повеќе од сто километри од местото на живеење за да дојдат во судот кој е надлежен да им издаде уверение или податок според местото на раѓање и при тоа трошат пари и време. Оттука се јавува и најголемото незадоволство, затоа што во одредени случаи може да има потреба да дојдат и два пати во судот, еднаш за да поднесат барање, а друг пат за да го подигнат.

За надминување на ваквата состојба **треба да се измени Судскиот деловник** и да се овозможи граѓаните **барањата за уверенија и потврди од кривичната и казнената евиденција да ги поднесуваат во судот според местото на живеење**. Исто така, треба да се овозможи граѓаните барањето за издавање потврда или уверение **да може да го извршат електронски**, со што во судот би дошле само еднаш за да ја платат судска такса и да им се издаде уверението или потврдата. Во овој случај во голема мерка би се зголемило задоволството и довербата на граѓаните во судовите.

Во делот на водењето на казнената евиденција **треба да се измени и дополни Правилникот за начинот на водењето, уредувањето и чувањето на казнената евиденција** (Сл.Весник на РСМ, бр.22/14).

Исто така, треба **да се заокружи процесот на интероперабилност**, со тоа што базата на податоци од казнената евиденција ќе биде достапна за Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи и Агенцијата за национална безбедност, кои ќе ги користат податоците за нивни потреби. Со ова ќе се надмине моменталната состојба според која за овие податоци Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи и Агенцијата за национална безбедност доставуваат писмо до судот, судот врши проверки, па повторно, со писмо, ги доставува податоците. Со ваквото сегашно постапување се трошат човечки ресурси, како од институциите кои бараат, така и од судот, се прават трошоци за достава, а со едноставно поврзување во базата на податоци, овие

институции многу побрзо и полесно можат да дојдат до бараните податоци, без дополнителни трошоци.

Комуникацијата на судската управа помеѓу судовите, Судскиот совет, Судскиот буџетски совет се врши и по мејл, меѓутоа, поради немање регулатива и практика дека овие писмена со електронски потпис на претседателот на судот, судијата или судскиот администратор може да се доставуваат електронски, се доставуваат и по пошта. Придобивки од ваквото доставување се што истиот ден кога Судскиот совет или Судскиот буџетски совет ќе ја донесе, одлуката се доставува до судовите, и тие, истиот ден ја примаат, за разлика од доставувањето на одлуката по пошта, за кое е потребно понекогаш и 2-3 дена за да се прими.

Во моментот **судските службеници во судовите имаат доволно искуство и знаење да може да се спроведат сите препораки за електронска комуникација, како меѓу судовите, така и со граѓаните.** Досегашното **искуство од комуникацијата преку електронски сандачиња**, како на пример со Центарот за социјални работи и комуналните претпријатија, **дава позитивни резултати и задоволство кај судската служба.** Судските службеници, на брз и едноставен начин ја вршат доставата, а од друга страна, институциите кон кои е извршена достава: одлуката, писмото или друг акт, ги примаат веднаш. Дека ваквата комуникација преку електронска достава е функционална потврдува и фактот дека повеќето адвокати регистрираат електронски сандачиња, а радува и фактот дека на подрачја на одредени судови (Основен суд Кавадарци) само мал дел од институциите немаат регистрирано електронско сандаче. Иднината на брзо, ефикасно и економично судство наложува брза комуникација и брзо добивање на податоците, а сè во интерес на граѓаните за кои судовите се формирани и постојат. Електронската комуникација во голема мера ќе ја зголеми довербата на граѓаните, затоа што субјективниот фактор при доставувањето на писмената ќе се исклучи, а на тој начин и ќе се избегне досегашната практика на ненаоѓање на странката на домашната адреса за да и' се врати писменото. Од друга страна, ќе се надминат и сомнежите на граѓаните дека во одредени случаи намерно не се врши доставата, или пак многу брзо, за одредени странки се врши доставата на писмената.

6. КОМПАРАТИВЕН ОСВРТ НА СТАТУСОТ НА СУДСКАТА АДМИНИСТРАЦИЈА ВО ДРЖАВИТЕ-ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Од направената компаративна анализа на статусот на судските службеници во девет држави-членки на Европската Унија (ЕУ), може да се заклучи дека во членките на Европската унија не постои унифициран начин на регулирање на судската служба. Дополнително, постои огромна разлика во однос на регулативата за судската служба во овие држави и Законот за судска служба во Република Северна Македонија.

Она што е карактеристично за сите држави, опфатени со анализава, е дека како судски службеници може да се ангажираат само дипломирани правници кои имаат положено соодветен државен испит (правосуден испит), што не е случај во Северна Македонија, каде, како судски службеници може да се ангажираат сите профили на кадар, без потреба од положен правосуден испит (со исклучок на раководните работни места).

Според направената анализа на судските службеници, состојбата е следна:

Држава	Законско регулирање	Статус на судските службеници	Постапка за вработување	Потребно образование	Надлежна институција	Финансиска независност
Белгија	Закон за судови	Посебен вид службеници	На ниво на суд	Средно, високо, магистратура	Федерално министерство за правда	ДА
Бугарија	Посебен закон	Посебен вид службеници	На ниво на суд	Без услов, високо и магистратура	Врховниот судски совет	ДА
Данска	Посебен закон	Посебен вид службеници	На ниво на суд	Високо образование	Советот на судска администрација	ДА

ЗАЕДНИЧКИ ПРОТОКОЛ ЗА УНИФИЦИРАНО СПРОВЕДУВАЊЕ И РАБОТЕЊЕ ВО СЕКТОРОТ „ПРАВДА“ (со фокус на судската служба)

Држава	Законско регулирање	Статус на судските службеници	Постапка за вработување	Потребно образование	Надлежна институција	Финансиска независност
Естонија	Закон за судовите	Посебен вид службеници	На централно ниво	Магистерски студии во областа на правото	Министерство за правда	ДА
Ирска	Посебен закон	Посебен вид службеници	На ниво на суд	Високо образование	Совет на судска администрација	ДА
Грција	Посебен закон	Посебен вид службеници	Централно ниво	Средно образование	Министерство за правда	НЕ
Шпанија	Посебен закон	Посебен вид службеници	Централно ниво	Високо образование во областа на правото	Министерство за правда – Генерален секретаријат на судска администрација	НЕ
Франција	Закон за судовите	Посебен вид службеници	На ниво на суд	Високо образование во областа на правото	Совет на судска администрација	ДА
Хрватска	Закон за државни службеници	Државни службеници	На ниво на суд	Средно, високо и магистратура	Министерство за правда	НЕ
Северна Македонија	Посебен закон	Државни службеници	На ниво на суд	Средно и високо	Совет на судска администрација	НЕ

Компаративнава анализа покажува дека на ниво на Европска Унија нема унифициран и единствен пристап во регулирањето на статусот на судската администрација. Во речиси сите случаи судската администрација е регулирана или со законот со кој се регулираат судовите, или пак со посебен закон за судска администрација. Исклучок е единствено Хрватска, во која статусот на судската администрација е регулиран со Законот за државни службеници. Во однос на ова прашање Република Северна Македонија не отстапува од останатите ЕУ држави, затоа што и кај нас статусот на судските службеници е регулиран со посебен закон.

Што се однесува до самиот статус на судските службеници, Република Северна Македонија отстапува од останатите ЕУ држави, кои беа опфатени со оваа анализа, со исклучок на Хрватска, затоа што статусот на судските службеници кај нас е изедначен со статусот на останатите административни службеници.

Постапката за вработување во анализираниите држави се спроведува на два начини, односно или на ниво на суд или пак централизирано. Во однос на ова прашање во Република Северна Македонија е воспоставен децентрализиран систем за вработување, затоа што секој суд самостојно си ја спроведува постапката за вработување.

Во однос на условите, исто така нема единствен начин на регулирање во сите држави опфатени со компаративната анализа, но, во најголемиот број држави, услов за вработување, во зависност од видот на работните места, е средно и високо образование и магистратура. И во овој дел, Република Северна Македонија е усогласена со најголемиот број анализирани држави, иако, заради зголемување на квалитетот во работата на судовите, треба да се земат предвид искуствата на Данска, Ирска, Шпанија и Франција во кои високото образование е услов за вработувањето на судски службеник, а особено интересно искуство има Естонија, во која пак магистратурата е услов за вработување на работно место судски службеник.

Компаративната анализа исто така покажува дека не постои идентичен пристап и во одредувањето на надлежната институција за судската администрација. Имено, во најголем број држави, Министерството за правда е одговорно за судската администрација, но во голем број од нив, во кои се вбројува и Република Северна Македонија, има и воспоставено посебно тело (Совет за судска администрација), кое се грижи за судската администрација.

Она што е новина во хрватското законодавство во областа на судството и **е многу различно од Република Северна Македонија** е овластувањето на судските

соработници да донесуваат одлуки во одредени постапки, кои се дозволуваат со Законот за судовите, па така судските советници, вишите судски советници и постарите судски советници – специјалисти, учествуваат во судењето и се овластени самостојно да водат одредени судски постапки, да ги проценуваат доказите и да утврдуваат факти. Врз основа на таквата постапка, судскиот советник, виш судски советник и виш судски советник – специјалист, му доставуваат на судијата, овластен од претседателот на судот, нацрт, врз основа на кој судијата донесува одлука. По овластување на судијата, судскиот советник, вишиот судски советник или постариот судски советник – специјалист, ја објавуваат одлуката донесена на овој начин. Ако судијата не го прифати нацртот што му го доставиле, ја води постапката сам. Судските советници, вишите судски советници или постарите судски советници – специјалисти се овластени да ја водат постапката и да предлагаат предлог одлуки. Судските советници, вишите судски советници или постарите судски советници - специјалисти се овластени да постапуваат и да донесуваат одлуки во одделни постапки кога тоа е пропишано со посебни закони. Во второстепената постапка и во постапката за вонредни правни лекови, судските советници, постарите судски советници и постарите судски советници - специјалисти известуваат за состојбата на досието и подготвуваат предлог-одлука.

На крај, она што е најважно, а се однесува на финансиската независност на судовите при пополнувањето на работни места на судски службеници, компаративната анализа покажува дека Република Северна Македонија, заедно со Хрватска, Шпанија и Грција, немаат финансиска независност, односно зависат од извршната власт при пополнувањето на работни места во судовите, со што, во целост се нарушува уставното начело на поделба на власта. Но, она што Република Северна Македонија ја прави специфична во однос на Хрватска, Шпанија и Грција е што единствено кај нас Министерството за финансии е надлежно да дава согласност за вработување во судовите, додека во другите три држави е Министерството за правда, со што зависноста на нашето судство од извршната власт е поголемо и од овие држави, затоа што, сепак, Министерството за правда, како специјализиран орган на управа надлежен за судството, може да има многу подобра претстава за потребите на судовите и да се грижи за нивната ефикасна работа, отколку Министерството за финансии, кои е надлежно за сите прашања од областа на финансиите и нема никаква претстава за реалните потреби на судовите.

ЗАКЛУЧОЦИ

Анализата на Законот за судска служба покажа бројни неконзистентни законски решенија и јави дилема во врска со тоа дали Законот е воопшто применлив во практика. Фактот кој особено загрижува е дека по повеќе од 6 години од донесувањето на Законот за судска служба не е донесен ниту еден од предвидените подзаконски акти. Сето ова ја доведува во прашање законитоста на сите постапки спроведени согласно со овој закон. Имено, без пропишана рамка на компетенции, без пропишани подзаконски акти за вработување и унапредување, останува нејасно како воопшто се спроведувани овие постапки во практика, ако се знае дека критериумите за бодување и селекција на кандидати треба да бидат составен дел од овие акти. Дополнително, целосната зависност на судовите и Судскиот буџетски совет од Министерството за финансии и Министерството за информатичко општество и администрација, ја доведуваат во прашање уставноста на Законот за судска служба и почитувањето на Амандманот XXV од Уставот на Република Северна Македонија, кој гарантира независност и самостојност на судовите.

Имено Законот за судската служба, и покрај тоа што во предметот го регулира само статусот на судските службеници, истовремено, во категоријата судска служба, освен службеници, опфаќа и други две групи вработени, помошно – технички лица и овластени службени лица. Дополнително, во категоризацијата, Законот ги опфаќа и судските полицајци, како овластени службени лица, што примарно укажува на **неконзистентни одредби на законот**. Понатаму, законот воведува **невоедначена категоризација на судските службеници**. Имено, за исто ниво на работно место се пропишани различни услови во однос на нивото на образованието, а за стручните судски службеници не постојат услови во однос на видот на образованието, а дополнително, како услов, не е предвиден правосудниот испит.

Недостатоците на Законот за судска служба се видливи и во **системот на плати на судската служба**, кој не ја одразува тежината и обемот на работа на судските службеници и административците. Дополнително, одредбите за стручно усовршување на судските службеници се премногу општи и воопшто не пропишуваат на кој начин во практика ќе се операционализира правото на стручно усовршување на судските службеници, а отсутствуваат и одредбите за обезбедување финансиски средства за спроведување на обуките, поради што и овие одредби од Законот за судска служба се **нефункционални и неприменливи во практика**.

Покрај неприменливите и нејасните одредби од Законот, функционирањето на судската служба се соочува и со **потешкотии во спроведувањето на постапките за вработување и унапредување на судските службеници**. Имено, во елементите на постапката за вработување нови лица во судската служба е предвидено да бидат уредени со посебен акт, односно со Правилник, кој Министерството за правда го донесе дури 3 години по донесувањето на Законот. Слично како во постапката за вработување, и во постапката за унапредување на судската служба е предвидено да биде уредена во посебен акт (правилник), кој сè уште не е донесен и покрај тоа што се поминати 5 години од донесувањето на Законот.

СУДСКИОТ СЛУЖБЕНИК ВО СЛУЖБА НА ГРАЃАНИНОТ

ПРИСТАП ДО СУДОТ

- На влезот во судската зграда е истакната ориентационата табла за распоред на судските писарници, судниците и просториите на судиите и судските службеници.
- Судските службеници ќе Ви излезат во пресрет доколку Ви е потребна дополнителна помош.

ДОСТАВА НА ПОДНЕСОЦИ ДО СУДОТ

- Судскиот службеник на приемната писарница на судот ќе Ви укаже доколку Вашиот поднесок има формални недостатоци (не е потпишан, нема прилози наведени во текстот, судска такса не е платена и сл.) Со цел побрзо и поефикасно постапување на судот, во Ваш интерес е благовремено да ги отстраните предметните недостатоци.
- За заштеда на Вашите трошоци и време искористете го сервисот на судот за прием и достава по електронски пат. Поднесете барање или регистрирајте се на судскиот портал - edostava.sud.mk

СУДСКИ ТАКСИ

- Согласно Законот за судски такси и Таксената тарифа, за дејствијата пред судот се наплаќа судска такса.
- Информирајте се во судот за можноста судската такса да ја платите електронски-преку
- ПОС терминал во судот или искористете ја web страната на судот за да добиете податоци за уплатната сметка доколку уплатата ја вршите во хартиена форма.

- Примерок од доказот за извршена уплата доставете до судот.
- Навременото плаќање на судската такса ќе овозможи непречено постапување на судот а Вие ќе избегнете изложување на дополнителни трошоци за присилна наплата на таксата зголемена за 50% на име казнена такса пред надлежниот орган.

ИНФОРМАЦИИ ЗА СТРАНКИ ВО СУДСКИТЕ ПОСТАПКИ

- Доколку сте странка во постапка што се води во судот, судскиот службеник во судската писарница ќе Ви ги даде основни информации за состојбата со Вашиот предмет (број под кој е заведен, во која фаза на постапка е пред судот, датум на закажана расправа и сл.). Овие информации можете да ги добиете и електронски преку користење на електронската адреса на судот или преку телефон .
- Користете ги услугите на Судскиот портал (vsrm.mk) за да се информирате за работата и организацијата на судовите, нивните одлуки, календари на судења, извештаи и статистики, симнете образец за постапка пред судот и прибавете контакт информации .

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Закони

Деловник за работата на судовите / Судски деловник (Сл. весник на РМ бр. 66/2013, 114/2014);

Закон за административни службеници (Сл. весник на РМ бр. 27/2014, 199/2014, 48/2015, 154/2015, 5/2016, 80/2016, 127/2016, 142/2016, 2/2017, 16/2017, 11/2018, 275/2019, 14/2020)

Закон за Академијата за судии и јавни обвинители (Сл. весник на РМ бр. 20/2015, 192/2015, 231/2015 и 163/2018);

Закон за буџетите Сл. весник на РМ бр. 64/2005, 4/2008, 103/2008, 156/2009, 95/2010, 180/2011, 171/2012, 192/2015, 167/2016

Закон за вработените во јавниот сектор (Сл. весник на РМ бр. 27/2014, 199/2014, 27/2016, 35/2018, 198/2018, 143/2019, 14/2020)

Закон за државните службеници, Службен весник на РМ, бр. 59/2000

Закон за извршување на буџетот на Република Македонија (Сл. весник на РМ бр. 238/2018);

Закон за народниот правобранител Сл. весник на РМ бр. 60/2003, 143/2008, 114/2009, 181/2016, 189/2016, 35/2018

Закон за слободен пристап на информации од јавен карактер (Сл. весник на РМ бр. 101/2019)

Закон за Собранието на РСМ (Сл. весник на РМ бр. 104/2009, 14/2020)

Закон за судовите (Сл. весник на РМ бр. 58/2006, 62/06, 35/2008, 150/2010, 83/18 и 198/2018);

Закон за судската служба (Сл. весник на РМ бр. 43/2014, 33/2015, 98/2015, 6/2016, 198/2018, 248/2018);

Закон за судскиот буџет (Сл. весник на РМ бр. 60/2003, 37/2006, 103/2008, 145/2010);

Закон за Судскиот совет на Република Македонија (Сл. весник на РМ бр. 60/2006, 150/2010, 100/2011, 20/2015, 61/2015, 197/2017 и 83/2018);

Закон за управување со движењето на предметите во судовите (Сл. весник на РМ бр. 171/2010);

Кодекс на етика на судските службеници (Сл. весник на РМ бр. 67/2010)

Интернет извори

Министерство за информатичко опшество и администрација и Центар за управување на промени, Анализа на Закон за административни службеници, септември 2018 година, достапна на: Целосен текст на материјалот (mioa.gov.mk)

Министерство за правда, Стратегија за реформи во правосудниот сектор за периодот 2017-2022 година со акциски план, достапна на: Strategija i akciski plan_MK-web.pdf (pravda.gov.mk)

Судски совет на РСМ, Извештаи за работата на Судскиот совет на РСМ, достапни на: Извештаи (месечен, квартален, полугодишен, годишен) (sud.mk)

Судски совет на РМ, Извештај за работата на Судскиот совет на РМ за 2015 година, достапен на: Microsoft Word - IZVESTAJ ZA RABOTATA NA SSRM 2015 godina.doc (sud.mk)

Судски совет на РМ, Извештај за работата на Судскиот совет на РМ за 2016 година, достапен на: Судскиот совет на Република Македонија, согласно со член 64 од Законот за Судски совет, на седницата одржана на -----годи (sud.mk)

Судски совет на РМ, Извештај за работата на Судскиот совет на РМ за 2017 година, достапен на: Судскиот совет на Република Македонија, согласно со член 64 од Законот за Судски совет, на седницата одржана на -----годи (sud.mk)

Центар за правни истражувања и анализи и Институт за човекови права. Испитување на јавното мислење во однос на перцепцијата на граѓаните во поглед на ефикасноста и ефективноста на судската администрација, октомври 2019 година, достапно на: <https://ihr.org.mk/mk/novosti/ispituvanje-na-javното-mislenie-vo-odnos-na-percepцијата-na-graѓanite-vo-pogled-na-efikasnostа-i-efektivnostа-na-sudskata-administracija>

Извештаи на Европска Комисија

Европска Комисија, Извештај за напредокот на Република Македонија, SWD(2018) 154 final април 2018, достапен на: [20180417-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-report.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/equality-territorial-cohesion/swd2018154_en)

Европска Комисија, Извештај за напредокот на Република Северна Македонија, SWD(2019) 218 final, мај 2019 година, достапен на: [20190529-north-macedonia-report.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/equality-territorial-cohesion/swd2019218_en)

Европска Комисија, Извештај за напредокот на Република Северна Македонија, SWD(2020) 351 final, октомври 2020 година, достапен на: [north_macedonia_report_2020.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/equality-territorial-cohesion/swd2020351_en)

Европски суд за човекови права

Европска конвенција за заштита на човековите права, ETC.005, достапна на: [European Convention on Human Rights \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/Convention_on_Human_Rights/)

Демерџиева против Република Македонија, Апликација бр. 19315/06, DEMERDŽIEVA AND OTHERS v. "THE FORMER YUGOSLAV REPUBLIC OF MACEDONIA" ([coe.int](https://www.coe.int/t/Case_Library/))

Фетаовски против Република Македонија, Апликација бр.10649/03, FETAOVSKI v. "THE FORMER YUGOSLAV REPUBLIC OF MACEDONIA" ([coe.int](https://www.coe.int/t/Case_Library/))

Perez v. France, Application no. 47287/99, <https://www.legal-tools.org/doc/c90557/pdf/>

КОНТАКТ ПОДАТОЦИ НА ПРОЕКТНИТЕ ПАРТНЕРИ И СОРАБОТНИЦИ

Институт за човекови права

Бул. Партизански одреди бр.23/1-5, 1000 Скопје

Web: <https://www.ihr.org.mk/>

E-mail: ihr@ihr.org.mk

Телефон: +389 2 3243 331

Центар за правни истражувања и анализи

Ул. Благој Давков 2-2/13, 1000 Скопје

Web: <https://cpia.mk/>

E-mail: contact@cpia.mk

Телефон: +389 2 3201 845

Здружение на судиите

Ул. Крсте Мисирков б.б. (Судска палата), 1000 Скопје

Web: <https://mja.org.mk/>

E-mail: mja@mja.org.mk

Телефон: +389 02 3120-912, 3109-943

Здружение на судската администрација

Ул. Крсте Мисирков б.б. (Врховен суд), 1000 Скопје

Web: <http://zsarm.com/>

E-mail: sudskainfo@yahoo.com

Телефон: +38975 460 160, +38975 395 001